

บทที่ 3

การปรับเปลี่ยนนโยบายของรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงครามต่อสาธารณรัฐประชาชนจีน

ค.ศ. 1953-1957

ข้อโต้แย้งที่ว่านโยบายต่างประเทศของรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม มีการปรับเปลี่ยนอยู่เป็นระยะจนมีอาจอธิบายได้ด้วยเหตุผลของความกลัวภัยคุกคามจากคอมมิวนิสต์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งจากจีนจะเห็นได้อย่างชัดเจนเมื่อมองนโยบายต่างประเทศซึ่งมีลักษณะเหมือนเป็นปฏิปักษ์กับสาธารณรัฐประชาชนจีนและผูกพันตนเองกับค่ายโลกเสรีโดยเฉพาะอย่างยิ่งสหรัฐอเมริกาอย่างใกล้ชิดนั้นพลิกผันอีกครั้ง รัฐบาลได้เริ่มต้นทบทวนนโยบายต่างประเทศของตนนับตั้งแต่ ค.ศ. 1953 และแสดงให้เห็นถึงความเปลี่ยนแปลงของนโยบายอย่างชัดเจนตั้งแต่การส่งผู้แทนไปประชุมกลุ่มประเทศเอเชีย-แอฟริกาที่เมืองบันดุง ประเทศอินโดนีเซีย ในเดือนเมษายน ค.ศ. 1955 เป็นต้นไป จนกระทั่งท่าทีที่เปลี่ยนแปลงไปของรัฐบาลได้สร้างความไม่พอใจให้กับรัฐบาลต่างประเทศ อันได้แก่ สหรัฐอเมริกาและจีนคณะชาติอยู่ไม่น้อย อย่างไรก็ตามในขณะเดียวกันนั้นรัฐบาลยังคงพยายามรักษาความสัมพันธ์อันดีกับค่ายโลกเสรี โดยเฉพาะอย่างยิ่งกับสหรัฐอเมริกาอยู่ต่อไปด้วยการเข้าร่วมลงนามในองค์การสนธิสัญญาป้องกันร่วมกันแห่งประเทศเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (SEATO) การพยายามปฏิเสธความเปลี่ยนแปลงในท่าทีของรัฐบาลต่อจีนและการยืนยันถึงการคงความสัมพันธ์อันใกล้ชิดกับสหรัฐอเมริกาต่อไป ดังนั้น ในบทนี้ผู้วิจัยจึงจะแสดงให้เห็นว่านับตั้งแต่ ค.ศ. 1953 เป็นต้นไป นโยบายและท่าทีของรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงครามต่อสาธารณรัฐประชาชนจีนได้ปรับเปลี่ยนไปอย่างไรบ้าง และในขณะเดียวกันนี้รัฐบาลดำเนินนโยบายต่อสหรัฐอเมริกาอย่างไร

3.1 การปรับเปลี่ยนนโยบายของรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงครามต่อสาธารณรัฐประชาชนจีน ค.ศ. 1953-1957

นโยบายต่างประเทศของรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงครามได้ปรับเปลี่ยนจากการแสดงความเป็นศัตรูต่อสาธารณรัฐประชาชนจีนมาสู่ความเป็นมิตรมากขึ้นใน ค.ศ. 1953-1957 รัฐบาลได้เริ่มพิจารณาทบทวนนโยบายต่างประเทศของไทยตั้งแต่ ค.ศ. 1953 แต่ความเปลี่ยนแปลงที่เห็นได้ชัดเจนนั้นเกิดขึ้นนับตั้งแต่ ค.ศ. 1955-1957 ไม่ว่าจะเป็นการส่งกรมหมื่นนราธิปพงศ์ประพันธ์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศไปร่วมประชุมกลุ่มประเทศเอเชีย-แอฟริกาที่บันดุง ประเทศอินโดนีเซีย ในเดือนเมษายน ค.ศ. 1955 การเปลี่ยนแปลงท่าทีต่อประเด็นการรับรองรัฐบาลคอมมิวนิสต์ในฐานะที่เป็นรัฐบาลที่ถูกต้องตามกฎหมาย การเปลี่ยนแปลงวิธีปฏิบัติต่อชาวจีนโพ้นทะเลภายในประเทศ การส่งคณะทูตไปเยือนจีนและการลงนามในแถลงการณ์ร่วมระหว่างสองประเทศ และ

การผ่อนคลายนโยบายข้อห้ามเรื่องการค้าระหว่างกัน นอกจากนี้กระบวนการฟื้นฟูประชาธิปไตยที่เริ่มตั้งแต่ ค.ศ. 1955 ก็มีส่วนช่วยให้การวิพากษ์วิจารณ์นโยบายต่างประเทศของไทยเป็นไปอย่างกว้างขวาง และยังคงถูกนำมาอ้างถึงเพื่อเป็นความชอบธรรมในการที่รัฐบาลจะผ่อนคลายนโยบายข้อบังคับในเรื่องที่เกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับจีนด้วย จนกระทั่งท่าทีของรัฐบาลต่อสาธารณรัฐประชาชนจีนสร้างความไม่พอใจให้กับรัฐบาลสหรัฐอเมริกาและจีนคณะชาติอยู่ไม่น้อย

3.1.1 จุดเริ่มต้นของการทบทวนนโยบายต่างประเทศของรัฐบาลจอมพล ป.พิบูลสงคราม ค.ศ. 1953

สัญญาณของการเริ่มต้นทบทวนนโยบายต่างประเทศของไทยปรากฏให้เห็นเป็นครั้งแรกในระหว่างการประชุมพิเศษ ณ วังปารุสกวัน ในวันที่ 29 เมษายน ค.ศ. 1953 ซึ่งมี พล.ท. บัญญัติ เทพหัสดิน ณ อยุธยา รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยเป็นประธาน การประชุมนี้เป็นการประชุมเพื่อพิจารณาและเตรียมการรับสถานการณ์ต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นการสู้รบในอินโดจีน ซึ่งเกรงว่าจะมีผลกระทบต่อความมั่นคงในชายแดนภาคอีสาน รวมทั้งเหตุการณ์ในด้านอื่น ๆ ของโลก ในระหว่างการประชุม พล.ต.อ. เผ่า ศรียานนท์ อธิบดีกรมตำรวจ ได้เน้นถึงความยืดหยุ่นของนโยบายของอังกฤษอันเกิดจากการที่อังกฤษเป็นประเทศที่มีผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจในภูมิภาคตะวันออกไกล ในขณะที่มีจุดยุทธศาสตร์ที่จะต้องป้องกันอันได้แก่ สิงคโปร์ และแหลมมลายู ซึ่งส่งผลให้อังกฤษดำเนินนโยบายปราบคอมมิวนิสต์ในสิงคโปร์และมลายู แต่ก็รับรองรัฐบาลสาธารณรัฐประชาชนจีนและมีผลประโยชน์ในทางการค้ากับจีน¹ ในเดือนถัดมาได้มีสัญญาณที่บ่งบอกถึงการพิจารณาทบทวนนโยบายต่างประเทศของรัฐบาลอีกครั้ง เมื่อ พล.ต.อ. เผ่า ได้กล่าวถึงนโยบายของอังกฤษเป็นครั้งที่สองในที่ประชุมเรื่องการป้องกันรักษาชายแดน ณ จังหวัดนครราชสีมา ว่า ควรพิจารณานโยบายของอังกฤษที่มีวิธีการดำเนินการทางการเมือง คือ “1. อังกฤษทำการรบในเกาหลี 2. อังกฤษทำการปราบปรามคอมมิวนิสต์ในสิงคโปร์ 3. อังกฤษรับรองในทางการทูตกับรัฐบาลจีนแดง ได้มีการทำสัญญาป้องกันการรุกรานทางยุโรปซึ่งเรียกว่า *Atlantic Pact* และในขณะที่เดียวกันก็ได้ทำสัญญาป้องกันการรุกรานทางเอเชียอาคเนย์ร่วมกับออสเตรเลีย รวมความว่าอังกฤษมีผลประโยชน์ในทางการค้าขายกับจีนแดง...”²

¹ มท.0201.2.1.14/23 ลับ-ละปะาะ บันทึกการประชุมพิเศษ ณ วังปารุสกวัน วันที่ 29 เมษายน 2496.

² มท.0201.2.1.14/23 บันทึกการประชุมเรื่องการป้องกันชายแดน ณ กองบัญชาการตำรวจรักษาชายแดน จังหวัดนครราชสีมา วันที่ 14 พฤษภาคม 2496.

นอกจากนโยบายต่างประเทศโดยทั่วไปแล้ว รัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงครามยังเริ่มต้น ทบทวนนโยบายและท่าทีที่มีต่อสาธารณรัฐประชาชนจีนด้วย จอมพล ป. พิบูลสงครามได้เสนอใน ระหว่างการประชุมคณะรัฐมนตรีในวันที่ 10 มิถุนายน ค.ศ. 1953 ว่าเมื่อการเจรจาเพื่อสงบศึกใน สงครามเกาหลีมีความก้าวหน้าไปมาก คงจะเห็นได้จากความสำเร็จในการทำข้อตกลงเรื่องการ แลกเปลี่ยนเชลยศึกระหว่างคู่สงคราม ประเทศไทยจึงสมควรที่จะเตรียมตัวรับสถานการณ์เมื่อมี การสงบศึกในเกาหลีไว้เสียก่อนในหลาย ๆ ด้านด้วยกัน เช่น ในด้านการทหารได้มอบหมายให้ กระทรวงกลาโหมหารือกับสภากลาโหมว่าจะเตรียมการด้านการทหารอย่างไรบ้าง และเมื่อเสร็จ สงครามในเกาหลีแล้ว คอมมิวนิสต์จะรุกเข้าอินโดจีนหรือไม่ ส่วนในด้านเศรษฐกิจนั้นได้มอบหมาย ให้ผู้เกี่ยวข้องศึกษาว่าสถานการณ์การค้าจะเป็นอย่างไรบ้าง และควรเตรียมการอย่างไร ที่สำคัญที่ สุดคือในด้านการเมืองระหว่างประเทศนั้น นายกรัฐมนตรีได้เสนอแนะให้เตรียมการเกี่ยวกับการ เจรจาไว้และให้พิจารณาถึงท่าทีของฝ่ายอังกฤษซึ่งสนับสนุนสาธารณรัฐประชาชนจีนและสหรัฐ อเมริกาที่ไม่สนับสนุน ถ้าหากมีความขัดแย้งกันอย่างรุนแรง “...ไทยเราควรจะวางนโยบายไปทางใด และถ้าหากฝ่ายอเมริกันถอนตัวออกไปจากภาคพื้นเอเชียแล้ว ประเทศไทยจะควรทำอย่างไร...”³ นอกจากนี้ยังมีรายงานว่ารัฐบาลได้หยิบยกเอาปัญหานี้มาพิจารณาหลายต่อหลายครั้งด้วยกันในที่ ประชุมคณะรัฐมนตรีก่อนที่จะมอบหมายให้กรมหมื่นนราธิปพงศ์ประพันธ์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวง การต่างประเทศรับไปพิจารณา⁴

ดังนั้นจะเห็นได้ว่านับเป็นครั้งแรกที่ผู้นำในคณะรัฐบาลเริ่มทบทวนนโยบายต่างประเทศ ของตน โดยที่การทบทวนนโยบายนี้มีลักษณะสำคัญคือมิได้มุ่งความสนใจไปยังท่าทีของสหรัฐอเมริกา ในฐานะที่เป็นต้นแบบของการดำเนินนโยบายต่างประเทศเหมือนที่เคยเป็นมา ซึ่งตรงกันข้ามกัน โดยสิ้นเชิงกับร่างคำสั่งนโยบายต่างประเทศของไทยก่อนานาประเทศ และการส่งทหารไปร่วมรบ ในสงครามเกาหลีในเดือนธันวาคม ค.ศ. 1950 ที่ จอมพล ป. พิบูลสงคราม เป็นผู้รังใจความสำคัญ เองว่า “เราร่วมมือกับสหประชาชาติและร่วมกับประเทศในเอเชียในแนวทางของ สหประชาชาติ ส่วนกับรัสเซียก็ปฏิบัติให้เป็นไปโดยสอดคล้องกับสหรัฐอเมริกาและอังกฤษ และกับจีนก็ให้เป็น ไปตามสหรัฐอเมริกา”⁵ ในขณะที่เดียวกันกับที่สหรัฐอเมริกามีได้เป็นต้นแบบการดำเนินนโยบายของ ไทยอีกต่อไป นโยบายของรัฐบาลอังกฤษในภูมิภาคซึ่งมีลักษณะประนีประนอมกับสาธารณรัฐ

³ (3) สร.0201.12/14 ลิขเฉพาะ-คว่น ที่ ท.8451 ม.8452 ค.8453 ต.8454 ข.8455 จ.8456/2496 หลวง ชำนาญอักษร เลขานุการคณะรัฐมนตรี เรียบ รัฐ - ท./ม./ค./ข./ กรมตำรวจ วันที่ 17 มิถุนายน 2496.

⁴ ประชาธิปไตย (15 มิถุนายน 2496).

⁵ (3) สร.0201.12/1 เฉพาะ-คว่น ที่ ต.11249/2493 หลวงชำนาญอักษร เลขานุการคณะรัฐมนตรี เรียบ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ วันที่ 20 ธันวาคม 2493.

ประชาชนจีนมากกว่าได้ถูกนำมากล่าวถึงหลายครั้งในที่ประชุมคณะรัฐมนตรี โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อรัฐบาลต้องพิจารณานโยบายของตนต่อจีนภายหลังการทำความตกลงหยุดรบในสงครามเกาหลี มีความก้าวหน้ามากขึ้น ดังนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่าการเริ่มทบทวนนโยบายต่างประเทศของไทยใน ค.ศ. 1953 นั้น เป็นการทบทวนนโยบายต่อสาธารณรัฐประชาชนจีนเป็นสำคัญ โดยอาศัยการพิจารณาลักษณะการดำเนินนโยบายของอังกฤษในภูมิภาค ซึ่งมีความสัมพันธ์กับจีนทั้งในแง่ของการรับรองรัฐบาลและการมีผลประโยชน์ในทางการค้าระหว่างกัน

3.1.2 การเข้าร่วมประชุมกลุ่มประเทศเอเชีย-แอฟริกาในเดือนเมษายน ค.ศ. 1955

การประชุมกลุ่มประเทศเอเชีย-แอฟริกา ณ เมืองบันดุง ประเทศอินโดนีเซีย ในระหว่างวันที่ 18-24 เมษายน ค.ศ. 1955 นั้น นับเป็นโอกาสอันหาได้ยากยิ่งนักที่ผู้นำของประเทศในทวีปเอเชียและแอฟริกาจะได้พบปะสนทนากันในประเด็นปัญหาต่าง ๆ โดยที่ประเทศที่เข้าร่วมประชุมนั้นมี 29 ประเทศ และสามารถแบ่งออกได้เป็น 3 กลุ่มด้วยกันคือ กลุ่มประเทศพันธมิตรค่ายโลกเสรี ได้แก่ ญี่ปุ่น เวียดนามใต้ ตุรกี ปากีสถาน ฟิลิปปินส์ และไทย กลุ่มประเทศเป็นกลาง ได้แก่ อัฟกานิสถาน พม่า อียิปต์ อินเดีย อินโดนีเซีย และซีเรีย และประเทศในกลุ่มคอมมิวนิสต์ซึ่งประกอบด้วยสาธารณรัฐประชาชนจีนและเวียดนามเหนือ⁶ การประชุมที่บันดุงนี้เกิดขึ้นเนื่องจากประเทศที่เข้าร่วมประชุมกลุ่มประเทศโคโลัมโบ อันได้แก่ พม่า ศรีลังกา อินเดีย อินโดนีเซีย และปากีสถาน ที่เมืองโคโลัมโบ ประเทศศรีลังกา ในเดือนเมษายน ค.ศ. 1954 และที่เมืองโบกอร์ ประเทศอินโดนีเซีย ในเดือนธันวาคมปีเดียวกัน ต้องการให้มีการประชุมของกลุ่มประเทศเอเชียและแอฟริกา เพื่อส่งเสริมมิตรจิต ความร่วมมือ และผลประโยชน์ พิจารณาปัญหาสังคม เศรษฐกิจ และวัฒนธรรมศึกษาปัญหาของประเทศเอเชียและแอฟริกา เช่น การเหยียดผิว ลัทธิอาณานิคม และอธิปไตยของประเทศร่วมกัน และส่งเสริมสันติภาพและความร่วมมือแห่งโลกร่วมกัน⁷ นอกจากนี้ความประสงค์อีกประการหนึ่งของนายเนห์รู นายกรัฐมนตรีของประเทศอินเดียที่จะให้มีการประชุมคือต้องการให้ โจว เอิน ไหล นายกรัฐมนตรีแห่งสาธารณรัฐประชาชนจีนได้มีโอกาสทำความรู้จักกับผู้แทนของ

⁶ อรณี นวลสุวรรณ, บทบาทของประเทศโลกที่สามในความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2528), หน้า 26.

⁷ พระเจ้าวรวงศ์เธอ กรมหมื่นนราธิปพงศ์ประพันธ์, “วรรณไวทยากรพบจูเอนไลที่บันดุง,” ใน อนุสรณ์งานพระราชทานเพลิงพระศพพระเจ้าวรวงศ์เธอ กรมหมื่นนราธิปพงศ์ประพันธ์ (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์อักษรสมัย, 2519), หน้า 51-52 และ Evelyn Colbert, Southeast Asia in International Politics, 1941-1956, pp. 312-315.

ประเทศเอเชียและแอฟริกาและให้ที่ประชุมรับรองหลักปรัชญาศีล 5 ประการ (Five Principles of Peaceful Coexistence) ซึ่งได้แก่

1. การเคารพอธิปไตยและบูรณภาพแห่งอาณาเขต
2. การไม่รุกรานกัน
3. การไม่แทรกแซงในกิจการภายในของกันและกัน
4. ความเสมอภาคกันและคุณประโยชน์แก่กันและกัน
5. การอยู่ร่วมกันโดยสันติ⁸

แม้จอมพล ป. พิบูลสงคราม ตัดสินใจที่จะไม่ส่งผู้แทนเข้าร่วมในการประชุมที่บันดุงในเดือนกันยายน ค.ศ. 1954 หลังจากได้รับคำเชิญเป็นครั้งแรกจากรัฐบาลอินโดนีเซียในเดือนสิงหาคม⁹ แต่ในที่สุดเมื่อรัฐบาลอินโดนีเซียได้ส่งคำเชิญมาอีกครั้ง คณะรัฐมนตรีจึงลงมติตอบรับคำเชิญและส่งผู้แทนคือ กรมหมื่นนราธิปพงศ์ประพันธ์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ เข้าร่วมการประชุมในวันที่ 2 กุมภาพันธ์ ค.ศ. 1955¹⁰ นายกรัฐมนตรีได้แถลงถึงสาเหตุที่ส่งผู้แทนไปร่วมประชุมว่าเพราะเชื่อว่าการประชุมนี้จะนำไปเพื่อสร้างสันติของโลกและเพื่อประเทศทั้งหลาย นอกจากนี้ข้อเสนอของผู้แทนไทยที่จะเสนอต่อที่ประชุมก็จะดำเนินการตามหลักการนี้และจะไม่รับเอาหลักการข้อเสนอสันติภาพของฝ่ายคอมมิวนิสต์มาเป็นหลักการของประเทศไทย และการประชุมนี้ก็จะต้องให้เกิดประโยชน์ในทางที่จะได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างบรรดาผู้แทนที่เข้าร่วมประชุมซึ่งจะเป็นประโยชน์แก่องค์การสหประชาชาติในที่สุด¹¹

⁸ พระเจ้าวรวงศ์เธอ กรมหมื่นนราธิปพงศ์ประพันธ์, “วรรณไวทยากรพจนานไลที่บันดุง,” ใน อนุสรณ์งานพระราชทานเพลิงพระศพพระเจ้าวรวงศ์เธอ กรมหมื่นนราธิปพงศ์ประพันธ์, หน้า 52.

⁹ TMFA, L&A File (Miscellaneous) Pol.3/2497-98/1 Memorandum of Conversation between Director - General, Asia & Africa Department (Luang Dhitka Bhakdi) and the Indonesian Minister to Thailand, 9 August 1954 และ TMFA, L&A File (Miscellaneous) Pol.3/2497-98/1 Cabinet Secretary (Pun Chatikawanit) to Minister of Foreign Affairs (Prince Wan Waithayakon) No. 2585/2497, 15 September 1954 อ้างถึงใน Anuson Chinvano, “Brief Encounter”: Sino-Thai Rapprochement after Bandung, 1955-1957, p. 11.

¹⁰ กต.71/2 ไปรษณีย์อากาศที่ 5116/2498 กระทรวงการต่างประเทศ ถึง สถานทูตไทย ณ กรุงเคลลี ลงวันที่ 26 กุมภาพันธ์ 2498.

¹¹ ข.1/สร 1-9 นายกรัฐมนตรีให้สัมภาษณ์แก่ผู้สื่อข่าวต่างประเทศและผู้แทนหนังสือพิมพ์ ณ ทำเนียบรัฐบาล 11 เมษายน 2498.

การส่งผู้แทนไปร่วมในการประชุมแสดงให้เห็นถึงการปรับเปลี่ยนนโยบายและท่าทีของไทยอย่างชัดเจนมากขึ้น ทั้งนี้เพราะถือเป็นโอกาสสำคัญที่กรมหมื่นนราธิปพงศ์ประพันธ์จะได้มีโอกาสพบปะสนทนากับผู้แทนของประเทศอื่น ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งกับนาย โจว เอิน ไหล ผู้แทนของสาธารณรัฐประชาชนจีน แม้นายกรัฐมนตรีจะยืนยันว่าเจตนารมณ์ของการส่งผู้แทนไปเข้าร่วมประชุมคือเพื่อส่งเสริมสันติภาพและองค์การสหประชาชาติ¹² แต่เป็นที่น่าเชื่อได้ว่ารัฐบาลมีจุดมุ่งหมายสำคัญประการอื่นแอบแฝงอยู่ด้วย จุดมุ่งหมายนี้มีความเกี่ยวข้องกับนโยบายของไทยต่อสาธารณรัฐประชาชนจีนอย่างมีต้องสงสัย ทั้งนี้เพราะจอมพล ป. พิบูลสงครามและกรมหมื่นนราธิปพงศ์ประพันธ์ได้เปิดเผยว่าจากการปรึกษาหารือกันเพื่อวางแนวทางการอภิปรายในที่ประชุมนี้ ประโยชน์สำคัญประการหนึ่งที่ได้คาดว่าจะได้รับจากการเข้าร่วมประชุมในครั้งนี้คือการได้มีโอกาสแก้ไขปัญหาเรื่องคนจีนสองสัญชาติในประเทศไทย¹³ นอกจากนี้กรมหมื่นนราธิปพงศ์ประพันธ์ยังได้มีพระดำรัสในระหว่างการประชุมถึงข้อสงสัยของรัฐบาลไทยต่อหลักการข้อสุดท้ายของหลักปัญจศีล ซึ่งได้แก่หลักการอยู่ร่วมกันโดยสันติ ข้อสงสัยที่เกิดขึ้นนี้มีความเกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับสาธารณรัฐประชาชนจีนเป็นปัจจัยหลัก ทั้งนี้เนื่องจากกรมหมื่นนราธิปพงศ์ประพันธ์ได้กล่าวว่าหลักการอยู่ร่วมกันโดยสันติตามกฎบัตรสหประชาชาตินั้นคือ “ใช้ความอดทนและอยู่ด้วยกันโดยสันติฉันท์เพื่อนบ้านที่ดี” แต่ประเทศไทยต้องประสบปัญหาบางประการซึ่งมิได้เป็นไปตามหลักการข้อนี้ ดังนั้นรัฐบาลจึงจำเป็นต้องได้รับการชี้แจงข้อสงสัยเหล่านี้ (จากจีน) อย่างแจ่มแจ้งเสียก่อน ได้แก่

1. ข่าวกวามเคลื่อนไหวของนายปรีดี พนมยงค์ ที่ได้ดำเนินการอบรมชาวจีนที่สามารถพูดภาษาไทยได้ และผู้ที่มีเชื้อชาติไทยในยูนนานด้วยจุดประสงค์ที่จะแทรกซึมและล้มล้างรัฐบาลในประเทศไทย
2. ท่าทีของสาธารณรัฐประชาชนจีนต่อคนจีนที่ถือสัญชาติสองสัญชาติในประเทศไทย
3. ปัญหาชาวเวียคนามลี้ภัยจำนวน 50,000 คน ซึ่งอาศัยอยู่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย และพอใจจะให้ส่งตัวกลับไปยังเวียคนามเหนือ¹⁴

¹² (3) สร.0201.7.1/114 บันทึกข้อความกรมสารบรรณคณะรัฐมนตรีฝ่ายการเมือง เรื่อง การประชุมกลุ่มประเทศแอฟริกาและเอเชีย วันที่ 7 มกราคม 2498.

¹³ สยามนิกร (15 เมษายน 2498).

¹⁴ (3) สร.0201.7.1/114 พระดำรัสของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ หัวหน้าคณะผู้แทนไทย ในการประชุมเอเชีย-แอฟริกา ณ เมืองบันดุง วันที่ 18 เมษายน 2498.

ท่าทีของสาธารณรัฐประชาชนจีนที่สะท้อนกลับมายังประเทศไทยนั้นเต็มไปด้วยความเป็นมิตรอย่างไม่เคยมีมาก่อน กล่าวคือ โจว เอิน ไหล ในฐานะหัวหน้าคณะผู้แทนสาธารณรัฐประชาชนจีน ได้เป็นเจ้าภาพเชิญกรมหมื่นนราธิปพงศ์ประพันธ์และนายคาร์ลอส โรมูโล (Carlos Romulo) หัวหน้าคณะผู้แทนฟิลิปปินส์และผู้แทนประเทศในเอเชียบางประเทศไปร่วมรับประทานอาหารค่ำ ในวันที่ 23 เมษายน นอกเหนือไปจากนั้น โจว เอิน ไหล ยังได้แสดงความศรัทธาในกรมหมื่นนราธิปพงศ์ประพันธ์ในฐานะที่เป็นเลขานุการฝ่ายการเมืองของที่ประชุมอย่างเต็มที่และกล่าวว่าควรมอบภารกิจให้พระองค์ปฏิบัติแต่เพียงผู้เดียว¹⁵ นอกจากนี้ โจว เอิน ไหล ยังพยายามคลายข้อสงสัยของไทยด้วยการยืนยันว่ารัฐไทยอิสระที่ยูนิอันเป็นเพียงเขตปกครองตนเองของจีนเท่านั้น และจีนก็มีได้มีนโยบายที่จะโค่นล้มรัฐบาลของประเทศเพื่อนบ้านด้วย นายกรัฐมนตรีจีนยังได้เชิญให้ไทยส่งผู้แทนไปเยือนรัฐไทยอิสระให้ประจักษ์แก่สายตาตนเองอีกด้วย สำหรับความสงสัยในกิจกรรมทางการเมืองของนายปรีดีนั้น โจว เอิน ไหล ยืนยันว่านายปรีดีได้รับอนุญาตให้เป็นผู้ลี้ภัยทางการเมืองอยู่ในปักกิ่งซึ่งจะดำเนินกิจกรรมทางการเมืองไม่ได้ และนายปรีดีก็มีได้ฝึกกองกำลังอยู่ที่ยูนิอันแต่อย่างใด ยิ่งไปกว่านั้นจีนยังเสนอหนทางที่จะยุติปัญหาชาวจีนสองสัญชาติในไทยโดยเสนอให้มีการทำสนธิสัญญาเพื่อให้คนจีนในไทยสามารถเลือกสัญชาติของตนเองได้ ซึ่งมีลักษณะเดียวกับสนธิสัญญาที่จีนได้ทำกับอินโดนีเซีย ในท้ายที่สุด โจว เอิน ไหล ยังจัดให้มีการพบปะหารือกันระหว่างกรมหมื่นนราธิปพงศ์ประพันธ์กับนายฟาม วัน ดง (Pham Van Dong) รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศของเวียดนามเหนือเพื่อตกลงกันในปัญหาการส่งชาวเวียดนามอพยพในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของไทยกลับสู่เวียดนามเหนืออีกด้วย¹⁶

3.1.3 นโยบายของรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม ต่อสาธารณรัฐประชาชนจีนภายหลังการประชุมกลุ่มประเทศเอเชีย-แอฟริกา ค.ศ. 1955-1957

ก. การรับรองรัฐบาลสาธารณรัฐประชาชนจีน

ภายหลังการประชุมที่เมืองบันดุง ประเทศอินโดนีเซีย นโยบายและท่าทีของรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม ต่อสาธารณรัฐประชาชนจีนได้กลายเป็นประเด็นที่สื่อมวลชนทั้งภายในประเทศและต่างประเทศ รวมทั้งรัฐบาลของประเทศต่าง ๆ ให้ความสนใจเป็นพิเศษ โดยเฉพาะเมื่อกรมหมื่นนราธิปพงศ์ประพันธ์ได้มีโอกาสพบปะสนทนากับโจว เอิน ไหล นายกรัฐมนตรีของจีน ซึ่งเป็นสิ่งที่ไม่เคยเกิดขึ้นมาก่อนในประวัติศาสตร์ความสัมพันธ์ระหว่างสองประเทศ ประเด็นที่ได้

¹⁵ บ.9-8 ความเคลื่อนไหวของหัวหน้าคณะผู้แทนไทยในที่ประชุมบันดุง 26 เมษายน 2498.

¹⁶ พระเจ้าวรวงศ์เธอ กรมหมื่นนราธิปพงศ์ประพันธ์, “วรรณไวทยากรพบจู๋เอินไหลที่บันดุง,” ใน อนุสรณ์งานพระราชทานเพลิงพระศพพระเจ้าวรวงศ์เธอ กรมหมื่นนราธิปพงศ์ประพันธ์, หน้า 55-56.

รับความสนใจมากที่สุดภายหลังจากที่ได้เห็นท่าทีที่เปลี่ยนแปลงไปของทั้งสองประเทศในระหว่างการประชุมคือนโยบายการให้การรับรองรัฐบาลสาธารณรัฐประชาชนจีนของไทย ทั้งนี้เพราะการพูดคุยกันถึงสถานะของชาวจีนในประเทศไทยทำให้เกิดการคาดการณ์กันถึงการปรับเปลี่ยนท่าทีต่อการรับรองจีนในอนาคต ดังจะเห็นได้ว่า นายแพทริก ฟิชิ ซุน (Patrick Phichi Sun) อุปทูตจีนประจำกรุงเทพฯ ได้เข้าพบนายเขมชาติ บุญรัตพันธุ์ รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงการต่างประเทศทันทีที่ได้ทราบข่าวว่ากรมหมื่นนราธิปพงศ์ประพันธ์ทรงปรึกษาราชการเกี่ยวกับนายกรัฐมนตรีนั่งถึงปัญหาคนจีนสองสัญชาติในประเทศไทย อุปทูตจีนได้แสดงความขိုးใจมากกว่าการหารือกันดังกล่าวชี้ให้เห็นว่ารัฐบาลไทยจะเปลี่ยนนโยบายไปให้การรับรองรัฐบาลสาธารณรัฐประชาชนจีนในอนาคตอย่างไรก็ตามรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงการต่างประเทศได้ปฏิเสธไปว่า ถ้ารัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศทรงปรึกษาราชการเกี่ยวกับนายโจว เอิน ไหล่ จริงก็คงเป็นเรื่องส่วนพระองค์มิใช่ นโยบายของรัฐบาลไทยแต่อย่างใด ทั้งนี้เพราะทรงได้รับมอบหมายจากรัฐบาลให้ไปประชุมเอเชีย-แอฟริกาเท่านั้น ฉะนั้นการพูดคุยเรื่องกิจการต่าง ๆ นอกที่ประชุมจึงเป็นเรื่องส่วนพระองค์ซึ่งไม่มีความเกี่ยวข้องกันนโยบายของรัฐบาลไทยที่ยังคงเป็นมิตรและรับรองรัฐบาลจีนคณะชาติอยู่¹⁷

แม้ว่ารัฐบาลจะยังคงยืนยันนโยบายเดิมคือยังไม่ให้การรับรองรัฐบาลคอมมิวนิสต์ของจีน แต่ความหนักแน่นของคำยืนยันก็ลดน้อยลงกว่าที่ผ่านมาอย่างเห็นได้ชัด กล่าวคือ ตั้งแต่ ค.ศ. 1950 เป็นต้นมา รัฐบาลมักประกาศอยู่เสมอว่าประเทศไทยปฏิเสธที่จะสถาปนาความสัมพันธ์กับสาธารณรัฐประชาชนจีนไม่ว่าท่าทีของตะวันตกต่อประเทศดังกล่าวจะเปลี่ยนแปลงไปอย่างไรก็ตาม¹⁸ แต่ใน ค.ศ. 1955 การรับรองหรือไม่รับรองนั้นกลับขึ้นอยู่กับเงื่อนไขที่ว่าเมื่อสาธารณรัฐประชาชนจีนได้เข้าเป็นสมาชิกขององค์การสหประชาชาติแล้วเท่านั้น ดังที่กรมหมื่นนราธิปพงศ์ประพันธ์ได้ทรงชี้แจงแก่ผู้สื่อข่าวในวันที่ 19 สิงหาคม ค.ศ. 1955 ว่าเมื่อสาธารณรัฐประชาชนจีนได้เข้าเป็นสมาชิกขององค์การสหประชาชาติแล้วจึงจะตอบได้ว่าท่าทีของรัฐบาลไทยต่อการรับรองรัฐบาลจีนจะเป็นอย่างไร¹⁹ ในบางครั้งสำนักข่าวและหนังสือพิมพ์ต่างประเทศบางแห่งถึงกับเสนอข่าวว่า จอมพล ป. พิบูลสงคราม ได้ให้สัมภาษณ์ว่าประเทศไทยจะประกาศรับรองรัฐบาลคอมมิวนิสต์

¹⁷ กต.87/24 ลับ บันทึกการสนทนาระหว่างรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงการต่างประเทศกับอุปทูตจีน 25 เมษายน 2498.

¹⁸ Bangkok Post, February 1950; Stanton to secretary of state, March 9, 1950, 792.00 - (W)/3-950, and Stanton to secretary of state, September 28, 1950, 792.00-(W)/9-2850, RG59, USNA อ้างถึงใน Daniel Mark Fineman, A Special Relationship: The United States and Military Government in Thailand 1947-1958, p.221.

¹⁹ สร. 1 นายกรัฐมนตรีให้สัมภาษณ์แก่ผู้แทนหนังสือพิมพ์ 20 สิงหาคม 2498.

ของจีนเสียด้วยซ้ำ จนกระทั่งพ.ต.รักษัน ปิ่นيارชุน รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงการต่างประเทศ ต้องแถลงข่าวปฏิเสธว่านายกรัฐมนตรีมิได้ให้สัมภาษณ์เช่นนั้น²⁰

ใน ค.ศ. 1956 และ 1957 ท่าทีของไทยต่อประเด็นการรับรองรัฐบาลจีนเริ่มมีความชัดเจนมากขึ้น ทั้งนี้เพราะรัฐบาลไทยได้แสดงออกถึงการยอมรับความชอบธรรมและสถานะที่ถูกต้องตามกฎหมายระหว่างประเทศของรัฐบาลสาธารณรัฐประชาชนจีนมากขึ้น กรมหมื่นนราธิปพงศ์ประพันธ์ได้ทรงประกาศในเดือนมิถุนายน ค.ศ. 1956 ว่า ประเทศไทยตระหนักดีว่ารัฐบาลปักกิ่งควบคุมประชากรและครอบครองอาณาเขตส่วนใหญ่ของจีน ดังนั้นท่าทีของไทยต่อประเด็นการรับรองรัฐบาลจีนจึงขึ้นอยู่กับการตัดสินใจขององค์การสหประชาชาติว่าจะรับจีนเข้าเป็นสมาชิกหรือไม่²¹ ในขณะที่ จอมพล ป. พิบูลสงคราม ได้ให้สัมภาษณ์ในเดือนถัดมาว่าประเทศไทยมีนโยบายสนับสนุนให้ทุกประเทศได้เข้าเป็นสมาชิกองค์การสหประชาชาติ สำหรับสาธารณรัฐประชาชนจีนนั้น *“...ฝ่ายข้างมากในสหประชาชาติเห็นสมควร เราก็นับสนุน...”*²² ในเดือนมกราคมปีถัดมา นายกรัฐมนตรีได้ย้ำถึงหลักการการรักษาความสัมพันธ์อันเป็นมิตรกับทุกประเทศอีกครั้ง และโฆษกรัฐบาลได้ประกาศว่า *“ประเทศไทยไม่เคยมีความคิดที่จะไม่เป็นมิตรกับจีนคอมมิวนิสต์เลย”*²³ ด้วยเช่นกัน นอกจากนี้รายงานข่าวของจีนคอมมิวนิสต์ยังได้อ้างคำกล่าวของกรมหมื่นนราธิปพงศ์ประพันธ์ที่สนับสนุนการอ้างสิทธิของจีนคอมมิวนิสต์เหนือไต้หวัน โดยรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศของไทยได้ประกาศว่ารัฐบาลจีนคอมมิวนิสต์เป็นรัฐบาลที่ถูกต้องตามกฎหมายรัฐบาลเดียวของจีน และยืนยันว่าไทยไม่เคยดำเนินนโยบายที่เป็นศัตรูกับจีนเลย²⁴

ข. การปฏิบัติต่อชาวจีนโพ้นทะเลในประเทศ

การผ่อนคลายความเข้มงวดในการปฏิบัติต่อชาวจีนโพ้นทะเลภายในประเทศเป็นอีกปัจจัยหนึ่งซึ่งแสดงให้เห็นถึงการปรับเปลี่ยนท่าทีของรัฐบาลไทยในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับจีน นโยบายต่อชาวจีนโพ้นทะเลที่อะลุ่มอล่วยขึ้นชี้ให้เห็นว่ารัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงครามมิได้ต้องการดำเนิน

²⁰ สยามรัฐ (3 กรกฎาคม 2498).

²¹ Donald E. Nuechterlein, Thailand and the Struggle for Southeast Asia, p.128.

²² สยามนิกร (6 กรกฎาคม 2499).

²³ NCNA, January 12, 1957, SCMP, No. 1451, January 1957 อ้างถึงใน Jay Taylor, China and Southeast Asia : Peking's Relations with Revolutionary Movements (New York: Praeger Publishers, 1974), p. 273.

²⁴ NCNA, 1 August 1957, in SCMP 1585, p.38 อ้างถึงใน George Modelski, SEATO : Six Studies (Melbourne, F.W. Cheshire, 1962), p.182.

นโยบายใด ๆ ก็ตามที่เป็นปฏิปักษ์กับสาธารณรัฐประชาชนจีนอีกต่อไป การเจรจากันระหว่างกรมหมื่นนราธิปพงศ์ประพันธ์กับนายกรัฐมนตรี โจว เอิน ไหล ย่อมเป็นเครื่องยืนยันความตั้งใจที่จะแก้ไขนโยบายของรัฐบาลต่อชาวจีนในประเทศไทยได้เป็นอย่างดี และในการให้สัมภาษณ์ในเดือนตุลาคม ค.ศ. 1955 พล.ต.อ. เผ่า ศรียานนท์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยก็ได้อธิบายว่า นโยบายใหม่ของรัฐบาลต่อชาวจีนเป็นส่วนหนึ่งของ “สัมพันธไมตรีที่ใกล้ชิดกับคนต่างด้าวที่เป็นมิตร”²⁵

รัฐบาลเริ่มต้นผ่อนคลายความเข้มงวดต่อชาวจีนภายในประเทศด้วยการเปลี่ยนแปลงการปฏิบัติต่อชาวจีนที่ต้องคดีทางการเมือง ในเดือนเมษายน ค.ศ. 1955 กระทรวงมหาดไทยได้ปล่อยตัวชาวจีน 128 คน ซึ่งถูกเนรเทศไปอยู่เมืองเพชรบูรณ์ ในเดือนสิงหาคมปีเดียวกัน จอมพล ป. พิบูลสงครามยังได้พยายามกีดกัน พล.ต.อ. เผ่า ศรียานนท์ ซึ่งเคยเป็นผู้ที่มีบทบาทเด่นในการต่อต้านลัทธิคอมมิวนิสต์ใน ค.ศ. 1952-1954 ให้ออกไปจากตำแหน่งทั้งในทางการเมืองและในวงการรัฐบาลเพื่อให้พ้นจากความรับผิดชอบในเรื่องที่เกี่ยวกับคนจีน โดยได้มอบหมายภาระหน้าที่ให้รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงมหาดไทยอีกสองคนแทนในเดือนตุลาคม²⁶

ยิ่งไปกว่านั้นรัฐบาลยังให้สิทธิแก่คนจีนในประเทศมากขึ้นกว่าที่ผ่านมา ดังจะเห็นได้ว่าจอมพล ป. พิบูลสงครามได้ประกาศในเดือนกรกฎาคม ค.ศ. 1955 ว่ารัฐบาลมีโครงการที่จะให้ชาวจีนมีสิทธิเกือบจะเท่าเทียมกับคนไทยเท่าที่จะทำได้ นอกจากนี้ยังสนับสนุนการผสมผสานชาวจีนและจะลดค่าธรรมเนียมคนต่างด้าวด้วย²⁷ จอร์จ วิลเลียม สกินเนอร์ ถึงกับกล่าวว่าการประกาศนี้ถือเป็น “การเริ่มต้นยุคใหม่ในวิธีปฏิบัติของรัฐบาลต่อชาวจีน”²⁸ เลขที่เดียว นอกเหนือไปจากนี้ รัฐบาลยังยกเลิกการจำกัดวงชาวจีนและสนับสนุนให้มีการแปลงสัญชาติเป็นคนไทยได้ง่ายขึ้น โดยจอมพล ป. พิบูลสงครามได้ให้เหตุผลของการดำเนินนโยบายเหล่านี้ว่า เนื่องจากชาวจีนในประเทศไทยไม่สามารถไปได้ทั้งได้หัวและเงินแดงได้จึงต้องตกอยู่ในสภาพที่ยากลำบาก ดังนั้นชาวจีนเหล่านี้จึงควรได้รับการปฏิบัติที่เอาใจและควรได้รับความเห็นใจจากชาวไทย รวมทั้ง “ความช่วยเหลือทั้งหมดเท่าที่พอจะเป็นไปได้” จากรัฐบาล²⁹

²⁵ จอร์จ วิลเลียม สกินเนอร์, สังคมจีนในประเทศไทย : ประวัติศาสตร์เชิงวิเคราะห์, หน้า 345.

²⁶ เรื่องเดียวกัน, หน้า 345.

²⁷ Bangkok Post, 15 ก.ค. 1955 อ้างถึงใน เรื่องเดียวกัน, หน้า 379.

²⁸ เรื่องเดียวกัน, หน้า 379.

²⁹ Bangkok Tribune, 20 ส.ค. 1955 อ้างถึงใน เรื่องเดียวกัน, หน้า 379.

ค. การทูตประชาชน

รูปแบบความสัมพันธ์ที่เปลี่ยนแปลงไปให้เห็นได้อย่างชัดเจนที่สุดภายหลังจากประชุมเอเชีย-แอฟริกาถือ การติดต่อกันระหว่างสองประเทศโดยผ่านการเยือนจีนของคณะบุคคลต่าง ๆ ของรัฐบาลเอง (ซึ่งมักจะเป็นไปในทางลับ) หรือโดยผ่านผู้ที่มิได้มีส่วนเกี่ยวข้องกับรัฐบาลโดยตรง ซึ่งได้แก่ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร คณะสงฆ์ นักกีฬา ผู้แทนกรรมกร คณะศิลปิน นักหนังสือพิมพ์ ทนายความ และคณะผู้แทนเยาวชนไทย เป็นต้น รูปแบบการติดต่อดังกล่าวนี้เรียกว่าการทูตโดยประชาชน (People's Diplomacy) เมื่อบุคคลเหล่านี้เดินทางไปถึงสาธารณรัฐประชาชนจีนแล้วมักจะได้รับคำต้อนรับอย่างอบอุ่นจากผู้นำระดับสูงของจีนซึ่งรวมถึงประธานาธิบดี เมา เซ ตุง และนายกรัฐมนตรี โจว เอิน ไหล³⁰ แต่การพบปะกันที่สำคัญที่สุดนั้นเกิดขึ้นที่พม่าในระหว่างการเดินทางเยือนพม่าของจอมพล ป. พิบูลสงคราม ในเดือนธันวาคม ค.ศ. 1955 ทั้งนี้เพราะได้มีการลงนามในแถลงการณ์ร่วมกันระหว่างผู้แทนของทั้งสองประเทศเพื่อยืนยันถึงความสัมพันธ์ที่ก้าวหน้ามากขึ้น

การเดินทางครั้งแรกสุดนั้นเกิดขึ้นในปลาย ค.ศ. 1955 เมื่อจอมพล ป. พิบูลสงครามตัดสินใจส่งนายอารี ภิรมย์ และนายกรรณ กุศลลาสัย โดยผ่านการติดต่อของนายสังข์ พัธโนทัย คนสนิทให้เป็นทูตลับไปเยือนสาธารณรัฐประชาชนจีน คณะของนายอารีได้เดินทางไปสมทบกับนาย อัมพร สุวรรณบาล และนายเลื่อน บัวสุวรรณ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดร้อยเอ็ดและบุรีรัมย์ ซึ่งเป็นตัวแทนของจอมพลผิน ชุณหะวัณ และพล.ต.อ.เผ่า ศรียานนท์ ที่นครกวางโจว นายอารีได้กล่าวถึงสาเหตุของการส่งทูตลับของรัฐบาลว่าเกิดจากการที่กรมหมื่นนราธิปพงศ์ประพันธ์ได้พบปะสนทนากับนายโจว เอิน ไหล อย่างเป็นทางการประชุมที่บันดุง เมื่อกลับถึงประเทศไทยจึงได้รายงานจอมพล ป. พิบูลสงครามและคณะรัฐมนตรีโดยละเอียดถึงข้อคิดที่ได้จากการสนทนากับนายกรัฐมนตรีจีน ตลอดจนหลักนโยบายต่างประเทศของจีน รัฐบาลไทยจึงมีความเข้าใจในนโยบายต่างประเทศของจีนและอยากให้มีการติดต่อเพื่อศึกษาความเป็นไปของจีนให้ดียิ่งขึ้นไปอีกเพื่อเป็นแนวทางการเปิดสัมพันธ์ไมตรีกันในอนาคต นอกเหนือไปจากนั้นนายอารียังได้มอบหมายให้แจ้งแก่รัฐบาลจีนว่าในระหว่างที่จอมพล ป. พิบูลสงครามเดินทางไปเยือนพม่าในเดือนธันวาคม ค.ศ. 1955 นายกรัฐมนตรีจะมอบภาระให้นายสังข์ พัธโนทัย และนายเลื่อน สุวรรณบาล ติดต่อกับทูตจีนประจำพม่าเพื่อเจรจาหาหลักการที่จะติดต่อสัมพันธ์กันในอนาคต การเดินทางมาของทูตลับนี้จึง

³⁰ David A. Wilson, *China, Thailand and the Spirit of Bandung*, p. 77.

เพื่อขอให้ฝ่ายจีนวางหลักการติดต่อและมอบอำนาจให้ทูตจีนประจำพม่าเป็นผู้เจรจาแทนฝ่ายจีนในครั้งนี้เพื่อเป็นแนวทางในการเปิดความสัมพันธ์กันในอนาคตต่อไป³¹

ในระหว่างการเยือนจีน คณะทูตลับของรัฐบาลได้มีโอกาสเข้าพบเพื่อสนทนากับประธานาธิบดีเหมา เจ๋อ ตุง และนายกรัฐมนตรีโจว เอิน ไหล่ ด้วย การพบปะสนทนาเป็นไปอย่างเป็นมิตรและจีนเองก็พยายามคลายข้อสงสัยของไทยเช่นกันกับที่โจว เอิน ไหล่ได้ทำในระหว่างการประชุมที่บันดุง ดังเช่นในระหว่างการสนทนากับเหมา เจ๋อ ตุง ประธานาธิบดีจีนได้ปฏิเสธข่าวลือที่ว่าจีนมีแผนจะรุกรานไทยโดยผ่านชนเผ่าไทยที่อาศัยอยู่ในมณฑลยูนนานและปฏิเสธว่านายปรีดี พนมยงค์มิได้มีฐานะเป็นหัวหน้าขบวนการที่จะรุกรานไทยแต่อย่างใด นอกจากนี้เหมา เจ๋อ ตุง ยังเชิญให้คณะทูตลับแวะเยือนมณฑลยูนนานก่อนเดินทางกลับประเทศไทยเพื่อให้เห็นเป็นประจักษ์ว่าจีนมิได้เตรียมการรุกรานไทยจริงดังข่าวที่แพร่ออกไป เหมา เจ๋อ ตุง ยังกล่าวอีกว่าไทยกับจีนสามารถแลกเปลี่ยนการค้าและวัฒนธรรมกันได้ แม้ว่าประเทศจีนจะยังไม่เจริญแต่ก็สามารถช่วยเหลือประเทศกำลังพัฒนาในด้านอุตสาหกรรมบางประเภทได้ เช่น การทอผ้า การทำกระดาษและน้ำตาล ยิ่งไปกว่านั้นจีนยังพร้อมที่จะค้าขายกับทุกประเทศไม่ว่าประเทศนั้นจะมีความสัมพันธ์ทางการทูตกับจีนหรือไม่ก็ตาม ในท้ายที่สุดเหมา เจ๋อ ตุง ยังได้เน้นว่าจีนต้องการเป็นมิตรกับประเทศไทยอยู่เสมอ พร้อมทั้งขอร้องผ่านชาวจีนที่อาศัยอยู่ในไทยให้เคารพกฎหมายของไทยอย่างเคร่งครัด³²

การพัฒนาความสัมพันธ์โดยผ่านผู้แทนของทั้งสองประเทศมีความก้าวหน้ามากที่สุดในช่วงที่จอมพล ป. พิบูลสงครามเดินทางเยือนพม่าในเดือนธันวาคม ค.ศ. 1955 นายสังข์ พิธโนทัย คนสนิทของนายกรัฐมนตรี และนายเลื่อน บัวสุวรรณ กรรมการผู้จัดการใหญ่ ธนาคารกรุงศรีอยุธยา ซึ่งได้ร่วมติดตามคณะของจอมพล ป. พิบูลสงครามไปด้วย ได้มีโอกาสเข้าพบปะเจรจากับนายเหยา จง หมิง เอกอัครราชทูตจีนประจำพม่าที่ได้รับมอบหมายจากโจว เอิน ไหล่ ให้เป็นผู้แทนดำเนินการเจรจาฝ่ายไทย การพบปะเจรจากันของทั้งสองฝ่ายมีขึ้น ในวันที่ 16-17 ธันวาคม ณ สถานเอกอัครราชทูตจีนประจำพม่า ภายหลังจากเจรจนายสังข์ นายเลื่อน และนายเหยา จง หมิง ได้ลงนามในแถลงการณ์ร่วมในวันที่ 17 ธันวาคม สารสำคัญของแถลงการณ์คือการเจรจากันระหว่างตัวแทนของทั้งสองฝ่ายได้ช่วยส่งเสริมความเข้าใจและมิตรสัมพันธ์ระหว่างกันเป็นอย่างดี และได้บรรลุซึ่งความเห็นพ้องต้องกันในปัญหาดังต่อไปนี้

³¹ อารี ภิรมย์, เบื้องหลังการสถาปนาสัมพันธ์ทวิภาคใหม่ไทย-จีน (กรุงเทพฯ : มิตรนราการพิมพ์, 2524), หน้า 57-58.

³² เรื่องเดียวกัน, หน้า 116-123.

1. ประเทศจีนกับประเทศไทยในทางประวัติศาสตร์ได้มีมิตรภาพอย่างล้ำลึกต่อกันตลอดมา ทั้งสองประเทศยินดีที่จะขยายมิตรสัมพันธ์ภายใต้หลักห้าประการที่เคารพบูรณภาพแห่งดินแดนและอธิปไตยของกันและกัน ไม่รุกรานกัน ไม่แทรกแซงกิจการภายในของกันและกัน มีความเสมอภาคกัน ให้ประโยชน์แก่กัน และอยู่ร่วมกันโดยสันติ

2. จีนมีความเห็นใจต่อสถานะอันยากลำบากของไทยในปัจจุบันและยินดีที่จะพิจารณาขยายความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจเพื่อช่วยแก้ไขความยากลำบากของประเทศไทยโดยอาศัยหลักให้ประโยชน์แก่กันด้วยความเสมอภาค นี้มีเพียงแต่เป็นการสอดคล้องต่อผลประโยชน์ของประชาชนของสองประเทศเท่านั้น หากยังสอดคล้องต่ออุดมการณ์อันสูงส่งในการพิทักษ์สันติภาพของเอเชียด้วย

3. ทั้งสองประเทศยินดีที่จะใช้วิธีการที่เหมาะสมทั้งกาลเวลาและสถานที่มาส่งเสริมการไปมาหาสู่กัน ขยับขยายความสัมพันธ์ทางการค้าและวัฒนธรรมเพื่อนำไปสู่ความสัมพันธ์ที่เป็นปกติต่อกันระหว่างสองประเทศในที่สุด

4. เพื่อสะดวกต่อการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน และร่วมปรึกษาหารือกันในปัญหาของสองฝ่าย จึงเห็นพ้องต้องกันว่าควรรักษาการติดต่อสัมพันธ์กันไว้อย่างสม่ำเสมอ³³

การเดินทางที่สำคัญอีกครั้งเกิดขึ้นในเดือนมกราคม ค.ศ. 1956 เมื่อนายเทพ โชติณูชิต หัวหน้าพรรคเศรษฐกิจและคณะเดินทางไปเยือนสาธารณรัฐประชาชนจีนตามคำเชิญของสมาคมวิชาการต่างประเทศจีน นายเทพได้กล่าวผ่านสถานีวิทยุปักกิ่งภายหลังการเดินทางเยือนจีนเป็นเวลากว่า 3 สัปดาห์ว่า จากการเดินทางเยี่ยมชมจีนและการพบปะสนทนากับประธานาธิบดีเหมา เจ๋อ ตุง และนายกรัฐมนตรีโจว เอิน ไหล ทำให้ตนเชื่อมั่นว่าจีนคอมมิวนิสต์มิได้มีความปรารถนาที่จะรุกรานประเทศอื่นอย่างแน่นอน และสภาพแวดล้อมในจีนก็ตรงกันข้ามกับคำโฆษณาชวนเชื่อให้ร้ายป้ายสีที่มีก่อนหน้านี้โดยสิ้นเชิง³⁴ นอกจากนี้นายเทพยังเปิดเผยอีกว่า โจว เอิน ไหล ได้ขอแสดงความบริสุทธิ์ใจด้วยการยินดีทำสัญญาไม่รุกรานไทย และยังคงกล่าวยืนยันอีกด้วยว่าแม้ในขณะที่ประเทศทั้งสองยังไม่มีความสัมพันธ์ทางการทูตต่อกันหรือยังมิได้ตกลงทำสัญญาไม่รุกรานกัน แต่จีนก็จะยึดมั่นอยู่ในความสุจริตใจไม่ล่วงละเมิดดินแดนไทยเป็นอันขาด นายกรัฐมนตรีจีนยังได้กล่าวเชิญจอมพล ป. พิบูลสงครามและกรมหมื่นนราธิปพงศ์ประพันธ์ไปเยือนจีนด้วย แต่นายก

³³ วรรณไว พัทธินัย, โจว เอิน ไหล ผู้ปลุกไมตรีไทย-จีน (กรุงเทพฯ: ศูนย์การพิมพ์, 2519), หน้า 13-14.

³⁴ สยามนิกร (13 กุมภาพันธ์ 2499).

รัฐมนตรีได้ปฏิเสธว่าจะไม่ไปอย่างแน่นอน เพราะสาธารณรัฐประชาชนจีนมีระบบการปกครองแบบคอมมิวนิสต์ซึ่งต่างจากคนที่เขานักต่อต้านคอมมิวนิสต์³⁵

แม้ว่าหลังจากคณะของนายเทพแล้วการเดินทางไปเยือนประเทศจีนอย่างเปิดเผยของบุคคลต่าง ๆ จะหยุดชะงักลงตลอด ค.ศ. 1956 แต่การเดินทางในทางลับยังคงดำเนินอยู่ต่อไป ซึ่งคณะบุคคลเหล่านี้ล้วนแล้วแต่ได้รับมอบหมายให้ปฏิบัติภารกิจที่เพิ่มพูนความสัมพันธ์อันดีระหว่างสองประเทศทั้งสิ้น เช่น ในปลายเดือนมิถุนายน ค.ศ. 1956 นายอุทัย ตุงคะผลิน ผู้อำนวยการไบยาสูบของโรงงานยาสูบไทย นายอารี ภิรมย์ และนายประเสริฐ ศิริพิพัฒน์ ได้รับมอบหมายจากรัฐบาลให้เดินทางไปเยือนจีนอย่างลับ ๆ เพื่อเจรจาขายไบยาสูบซึ่งเหลือค้างอยู่ในโรงงานถึงเก้าล้านกว่ากิโลกรัมให้ประเทศจีน ซึ่งนับเป็นการเปิดศักราชให้แก่การติดต่อสัมพันธ์กันทางการค้าระหว่างไทยกับจีน³⁶ ในเดือนกันยายนปีเดียวกันจอมพล ป. พิบูลสงครามยังได้ส่ง พล.ร.ต.หลวงเจียรกมลการ เจ้ากรมสวัสดิการทหารเรือ และน.อ.แสวง บุญยัง เป็นคณะผู้แทนราชนาวิกโยธินเดินทางไปเยือนจีน ซึ่งได้รับการต้อนรับอย่างสมเกียรติจากรัฐบาลจีน และได้รับเกียรติพิเศษจาก โจว เอิน ไหล ให้เข้าชมฐานทัพเรือประจำภาคตะวันออกเฉียงใต้ด้วย³⁷ นอกจากนี้ในปลายเดือนมกราคม ค.ศ. 1957 พระยามโหสวรรค์ อดีตรัฐมนตรีว่าการกระทรวงพาณิชย์ซึ่งในขณะนั้นดำรงตำแหน่งประธานกรรมการบริษัทพิชชสิกรรมซึ่งมีรัฐบาลเป็นหุ้นส่วนอยู่ ได้เป็นหัวหน้าคณะเดินทางไปเจรจาขายข้าวให้กับจีนอย่างลับ ๆ และได้รับการต้อนรับเป็นอย่างดีจากผู้นำของจีนอีกเช่นเคย³⁸ จนกระทั่งใน ค.ศ. 1957 จึงเริ่มมีคณะบุคคลที่เดินทางไปจีนอย่างเปิดเผยอีกครั้ง เช่น คณะที่มบาตเกตบอลแดง เหลือง คณะผู้แทนกรรมกร คณะผู้แทนศิลปิน คณะผู้แทนเยาวชน และคณะทนายความกรณีสวรรคตที่ได้รับอนุญาตจากกระทรวงการต่างประเทศให้ไปพบนายปรีดี พนมยงค์ เป็นต้น³⁹

การเดินทางเยือนจีนเหล่านี้ทำให้เกิดการตั้งข้อสงสัยว่าเป็นไปภายใต้ความเห็นชอบของรัฐบาล ซึ่งส่งผลให้เห็นถึงท่าทีต่อสาธารณรัฐประชาชนจีนที่เปลี่ยนแปลงไปด้วย แม้ว่าจะมีการสอบสวนหรือจับกุมบุคคลเหล่านี้เมื่อเดินทางกลับถึงประเทศไทย แต่การปล่อยตัวบุคคลเหล่านี้ออกมาอย่างรวดเร็วโดยที่ไม่ได้ถูกดำเนินคดียิ่งทำให้ความเชื่อที่ว่ารัฐบาลกำลังเปลี่ยนแปลงนโยบายต่างประเทศเพิ่มสูงขึ้น เช่น ในกรณีของนายสอ อึ้ง มารังกูร และนายอัมพร สุวรรณบล ซึ่งเดินทางไปจีนอย่างลับ ๆ แต่กลับเป็นข่าวใหญ่โตเมื่อกลับมายังเมืองไทยมิได้ถูกจับกุมฟ้องศาลแต่

³⁵ สยามนิกร (15 กุมภาพันธ์ 2499).

³⁶ วรณไว พัทธโนทัย, โจว เอิน ไหล ผู้ปลุกไมตรีไทย-จีน, หน้า 21.

³⁷ เรื่องเดียวกัน, หน้า 31.

³⁸ เรื่องเดียวกัน, หน้า 33.

³⁹ โปรดดูรายละเอียดในเรื่องเดียวกัน, หน้า 39-65.

อย่างไร จนกระทั่งผู้สื่อข่าวต่างประเทศต่างตั้งข้อสงสัยในความจริงจังของรัฐบาลที่จะดำเนินคดีกับบุคคลทั้งสอง และได้ตั้งข้อสังเกตว่าการเดินทางนี้มีบุคคลสำคัญของรัฐบาลให้ความสนับสนุนอยู่เบื้องหลัง⁴⁰ นอกจากนี้การเดินทางของนายเทพ โชตินุชิตและคณะก็มีได้ถูกห้ามปรามจากรัฐบาลแต่ประการใด ทั้ง ๆ ที่มีการประกาศเรื่องการเดินทางกันอย่างเอิกเกริกก่อนไป จอมพล ป. พิบูลสงครามเพียงแต่กล่าวว่าไม่เห็นด้วยที่นายเทพจะไปจีนแต่ได้แสดงความเห็นว่า “ถ้าหาก ส.ส.เทพ จะไปจริง ๆ ก็มีเสรีภาพที่จะไปได้”⁴¹ การปล่อยตัวคณะของนายเทพ ภายหลังจากจับกุมอย่างรวดเร็วจึงยิ่งทำให้สำนักข่าวต่างประเทศมองว่าพฤติกรรมของรัฐบาล “...ได้เพิ่มความแน่ใจให้แก่รายงานที่ว่ารัฐบาลไทยกำลังค้นหาอย่างไม่เป็นทางการในโอกาสที่จะมีสัมพันธภาพที่ดียิ่งขึ้นกับประเทศจีน”⁴²

ง. นโยบายการค้ากับสาธารณรัฐประชาชนจีน

นโยบายของไทยต่อสาธารณรัฐประชาชนจีนในด้านที่เกี่ยวกับการค้ามีความเปลี่ยนแปลงเช่นเดียวกับในด้านอื่น ๆ แม้ว่าการเปลี่ยนแปลงที่เห็นได้อย่างชัดเจนที่สุดจะเกิดขึ้น ภายหลังจากการประชุมที่บันดุงประมาณหนึ่งปีเมื่อรัฐบาลได้ยกเลิกการห้ามส่งสินค้าที่มีโชยุทสปัจจียไปยังจีนในเดือนมิถุนายน ค.ศ. 1956 แต่ทว่ารัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงครามได้พิจารณาทบทวนท่าทีของตนในเรื่องที่เกี่ยวกับการค้าในส่วนที่เกี่ยวกับจีนคอมมิวนิสต์มาก่อนหน้านี้แล้ว กล่าวคือ ในการประชุมคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ 3 มีนาคม ค.ศ. 1954 คณะรัฐมนตรีได้มีมติให้กระทรวงการต่างประเทศจัดทำบันทึกหลักการค้าขายติดต่อกับกลุ่มประเทศคอมมิวนิสต์เพื่อเสนอคณะรัฐมนตรีเนื่องจากมีหลายประเทศที่กำลังทำการค้ากับสาธารณรัฐประชาชนจีน แม้จะมีมติห้ามส่งสินค้าประเภทโชยุทสปัจจียไปยังประเทศคอมมิวนิสต์ก็ตาม⁴³ นอกจากนี้จอมพล ป. พิบูลสงครามยังได้มีคำสั่งให้กระทรวงการต่างประเทศรวบรวมสัญญาการค้าระหว่างสาธารณรัฐประชาชนจีนกับประเทศอื่น ๆ เพื่อประกอบการพิจารณาของคณะรัฐมนตรีในการแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจของประเทศด้วย⁴⁴ อย่างไรก็ตามกระทรวงการต่างประเทศยังคงเรียกร้องให้รัฐบาลไต้หวันรองท่าทีของตนเองในเรื่อง

⁴⁰ สยามนิกร (12 มิถุนายน 2500).

⁴¹ สยามนิกร (24 ธันวาคม 2499).

⁴² (1) มท.3.1.4.12/4 บันทึกข้อความที่ 1438/2499 เรื่องการทาบตามอย่างไม่เป็นทางการของไทยต่อจีน วันที่ 31 มีนาคม 2499.

⁴³ (3) สร.0201.45/23 (สำเนา) ลับที่ กต.258/2497 นายปุ่น จาคิกวนิช รักษาการในตำแหน่งเลขาธิการคณะรัฐมนตรีฝ่ายการเมือง กราบทูล รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ วันที่ 9 มีนาคม 2497.

⁴⁴ (3) สร.0201.7/95 ลับที่ กต. 1538/2497 นายปุ่น จาคิกวนิช รักษาการในตำแหน่งเลขาธิการคณะรัฐมนตรีฝ่ายการเมือง กราบทูล รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ วันที่ 5 กรกฎาคม 2497.

นี้ไว้ก่อน เพราะเกรงว่าท่าที่ดังกล่าวจะส่งผลกระทบต่อสัมพันธภาพที่มีกับประเทศค้าตะวันตก⁴⁵ นอกเหนือไปจากนั้น กรมยุโรปและอเมริกา กระทรวงการต่างประเทศยังทำบันทึกถึงรัฐบาลอีกว่า ประเทศไทยไม่ควรเปลี่ยนแปลงท่าที่ในเรื่องการค้า เพราะได้มีความตกลงกับสหรัฐอเมริกาในการรับความช่วยเหลือทางเศรษฐกิจและทางการทหารซึ่งมีข้อผูกพันที่จะต้องห้ามส่งวัสดุตามบัญชีที่ต้องห้ามแก่สหภาพโซเวียตและประเทศที่อยู่ในอิทธิพลของสหภาพโซเวียต นอกจากนี้แล้วไทยยังมีพันธกรณีตามมติของสหประชาชาติที่ห้ามส่งสินค้าให้แก่สาธารณรัฐประชาชนจีนและเกาหลีเหนืออีกด้วย⁴⁶ ดังนั้นการทบทวนท่าที่ของรัฐบาลในเรื่องการค้าที่เริ่มต้นใน ค.ศ. 1954 จึงต้องระงับลงชั่วคราว

ใน ค.ศ. 1956 นโยบายเรื่องการค้าของไทยต่อสาธารณรัฐประชาชนจีนเริ่มเปลี่ยนแปลงไปอย่างเห็นได้ชัดอีกครั้งเมื่อนายกรัฐมนตรีได้สั่งการให้กระทรวงการต่างประเทศพิจารณาและจัดรวบรวมปัญหาข้อเท็จจริงและเสนอทางได้ทางเสียเพื่อประกอบการพิจารณาปัญหาการลดบัญชีการห้ามส่งสินค้าไปยังสาธารณรัฐประชาชนจีนเพื่อให้เหมาะสมกับสถานการณ์ในปัจจุบัน⁴⁷ การพิจารณาของกระทรวงการต่างประเทศในครั้งนี้มิได้ปรากฏว่าข้อผูกพันในเรื่องความช่วยเหลือจากสหรัฐอเมริกาจะเป็นเครื่องผูกมัดมิให้ไทยเปลี่ยนแปลงนโยบายในเรื่องการค้าเหมือนเช่นใน ค.ศ. 1954 อีกต่อไป ทั้งนี้เพราะกระทรวงการต่างประเทศได้ตั้งข้อสังเกตว่าข้อผูกพันของสหรัฐอเมริกา นั้นเหมือนกับขององค์การสหประชาชาติ คือ ห้ามส่งยุทธปัจจัยเท่านั้น ซึ่งได้แก่ยางและดีบุก แต่มิได้ห้ามส่งข้าวและไม้และสินค้าอื่นที่มีใช้ยุทธปัจจัยแต่อย่างใด นอกจากนี้กระทรวงการต่างประเทศยังเสนออีกว่าการที่จีนปรารถนาจะค้ากับประเทศไทยถึงกับจะให้ราคาดีสำหรับสินค้าไทยและคิดราคาถูกสำหรับสินค้าจีนนั้นคงมีจุดประสงค์ในทางการเมืองเป็นสำคัญ นั่นคือ การชักจูงให้ประเทศไทยรับรองรัฐบาลจีน และในระหว่างนี้ก็จะมีกรณีโฆษณาชวนเชื่อว่าการที่ประเทศไทยทำการค้าด้วยเป็นขั้นตอนแรกในการรับรองรัฐบาลสาธารณรัฐประชาชนจีนในอนาคต ทว่าเมื่อรัฐบาลไทยมีนโยบายเรื่องการค้ากับรัฐบาลจีนอยู่แล้ว คือรับรองรัฐบาลจีนคณะชาติ แต่ถ้าสาธารณรัฐประชาชนจีนได้เข้าเป็นสมาชิกขององค์การสหประชาชาติได้แล้วจึงจะพิจารณารับรองรัฐบาลคอมมิวนิสต์ การค้ากับจีนจึงย่อมไม่น่าที่จะนำไปสู่การรับรองในขณะนี้ซึ่งส่งผลให้การค้าที่จะพึง

⁴⁵ (3) สร.0201.7/92 บันทึกข้อความเรื่องพม่าทำสัญญาการค้ากับจีนคอมมิวนิสต์ วันที่ 19 สิงหาคม 2497.

⁴⁶ (3) สร.0201.45/23 บันทึกเรื่องการค้าระหว่างหมู่ประเทศตะวันตกกับประเทศตะวันออก โดยกรมยุโรปและอเมริกา กระทรวงการต่างประเทศ วันที่ 12 ตุลาคม 2497.

⁴⁷ (3) สร.0201.45/42 ลับ-คว่น ที่ กต.1886/2499 นายปุ่น จาคิกวนิช รักษาการในตำแหน่งเลขาธิการคณะรัฐมนตรีฝ่ายการเมือง กราบทูลรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ วันที่ 9 พฤษภาคม 2499.

มีในระยะต่อไปนี้เป็นเพียงแต่การค้าที่พ่อค้าเลือกกระทำเอง มิใช่การค้าระหว่างรัฐบาลกับรัฐบาล เพราะไทยกับจีนยังมิได้มีความสัมพันธ์ทางการทูตต่อกัน⁴⁸ ด้วยเหตุนี้เองในวันที่ 21 มิถุนายน ค.ศ. 1956 รัฐบาลจึงได้ออกแถลงการณ์ยกเลิกการควบคุมสินค้าที่มีโชยุทระปิจัจย์ที่ได้เคยห้ามการส่งไป จำหน่ายให้ประเทศเกาหลีเหนือและจีนคอมมิวนิสต์ในระหว่างสงคราม โดยให้เหตุผลว่าเพื่อเป็น ประโยชน์ในทางการค้าสำหรับประชาชนชาวไทยและเนื่องจากได้มีความตกลงสงบศึกในสงคราม เกาหลีแล้ว การห้ามสินค้าที่มีโชยุทระปิจัจย์จึงไม่มีความจำเป็นอีกต่อไป⁴⁹

3.1.4 กระบวนการฟื้นฟูประชาธิปไตยกับการเปลี่ยนแปลงนโยบายต่อสาธารณรัฐ ประชาชนจีน

การเปลี่ยนแปลงนโยบายการเมืองภายในประเทศครั้งสำคัญของจอมพล ป. พิบูลสงคราม ตั้งแต่ ค.ศ. 1955-1957 หรือการเปิดให้มีกระบวนการที่เรียกว่า “การฟื้นฟูประชาธิปไตย” นั้น เกิดขึ้นในช่วงเวลาที่ใกล้เคียงกับการเปลี่ยนแปลงนโยบายของไทยต่อสาธารณรัฐประชาชนจีนด้วย เช่นกัน ไม่ว่ากระบวนการนี้จะเกิดขึ้นด้วยสาเหตุใดก็ตาม แต่กระบวนการฟื้นฟูประชาธิปไตยก็มีส่วนในการสนับสนุนนโยบายต่างประเทศที่เปลี่ยนแปลงไปของไทยด้วย ทั้งนี้เพราะการผ่อนคลายความเข้มงวดทางการเมืองภายในประเทศทำให้การวิพากษ์วิจารณ์นโยบายต่างประเทศของไทยเป็นไปอย่างกว้างขวาง นอกจากนี้กระบวนการฟื้นฟูประชาธิปไตยยังถูกนำมาอ้างถึงเพื่อเป็นความชอบธรรมในการที่รัฐบาลจะผ่อนคลายกฎเกณฑ์ข้อบังคับในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับสาธารณรัฐประชาชนจีนด้วย

ภายหลังจากการเดินทางเยือนประเทศต่าง ๆ ตั้งแต่วันที่ 14 เมษายน ถึง 22 มิถุนายน ค.ศ. 1955 จอมพล ป. พิบูลสงครามได้ประกาศปรับเปลี่ยนนโยบายใหม่เพื่อให้ประเทศมีความเป็นประชาธิปไตยมากขึ้นตามแบบที่ได้พบเห็นในสหรัฐอเมริกาและยุโรป⁵⁰ การฟื้นฟูประชาธิปไตยนั้น เป็นการเปลี่ยนแปลงในเรื่องของสิทธิเสรีภาพและการเมืองตามที่นายกรัฐมนตรีได้สังเกตเห็น ในระหว่างการเดินทางรอบโลก⁵¹ ดังในวันแรกที่เดินทางกลับถึงประเทศไทย นายกรัฐมนตรีได้ แสดงความเป็นมิตรกับหนังสือพิมพ์โดยประกาศว่า “หนังสือพิมพ์เป็นสิ่งจำเป็นสำหรับระบอบ

⁴⁸ (3) สร.0201.45/42 ถัด บันทึกรื่องปัญหาการลดรายการสินค้าที่ไทยห้ามส่งไปยังจีนคอมมิวนิสต์ โดยกระทรวงการต่างประเทศ วันที่ 9 มิถุนายน 2499.

⁴⁹ (3) สร.0201.45/42 แถลงการณ์เรื่องนโยบายการค้าระหว่างประเทศ วันที่ 21 มิถุนายน 2499.

⁵⁰ สุทธชัย ชัยประเสริฐ, “การเคลื่อนไหวทางการเมืองที่ต่อต้านรัฐบาลสมัยจอมพล ป. พิบูลสงคราม (พ.ศ. 2491-2500)”, หน้า 236.

⁵¹ ทักษ์ เจลิมเคียรณ, การเมืองระบบพ่อขุนอุปถัมภ์แบบเผด็จการ, หน้า 134-135.

ประชาธิปไตย และจะทำให้เสรีภาพหนังสือพิมพ์มากยิ่งขึ้น⁵² จอมพล ป. พิบูลสงครามยังเปิดการประชุมเพื่อแถลงข่าวต่อหนังสือพิมพ์หรือที่เรียกว่า Press Conference ลับคาห์ละหนึ่งครั้งโดยหวังที่จะให้การแถลงข่าวนี้เป็นเช่นเดียวกับในต่างประเทศที่ “ทั้งรัฐบาลและหนังสือพิมพ์เข้าใจในสิทธิและหน้าที่ของแต่ละฝ่ายได้ดี หนังสือพิมพ์มีสภาพเป็นสื่อกลางระหว่างรัฐบาลและประชาชนที่ดีที่สุด”⁵³ นอกจากนี้ประชาชนยังได้รับสิทธิให้เปิดชุมนุมทางการเมืองหรือเปิดปราศรัยที่สนามหลวงได้อย่างเสรีตามแบบที่เรียกว่า “ไฮด์ปาร์ก” ซึ่ง จอมพล ป. พิบูลสงครามได้รับแบบอย่างมาจากประเทศอังกฤษอีกด้วย⁵⁴

นอกจากการให้สิทธิเสรีภาพแก่หนังสือพิมพ์และประชาชนมากขึ้นแล้ว จอมพล ป. พิบูลสงครามยังได้ดำเนินการในเรื่องต่าง ๆ อีกหลายประการที่ล้วนแล้วแต่แสดงให้เห็นถึงความพยายามที่จะปฏิรูปการเมืองไทยให้มีความเป็นประชาธิปไตยมากขึ้น ในเดือนกรกฎาคม ค.ศ. 1955 นายกรัฐมนตรีได้แถลงว่าจะขอพระบรมราชโองการขอลดถอนยศจอมพลซึ่งเป็นยศสูงสุดทางทหารเพื่อสมัครรับเลือกตั้งเป็นผู้แทนราษฎรในสมัยต่อไป⁵⁵ ในวันที่ 10 กันยายน ปีเดียวกัน รัฐบาลได้เสนอพระราชบัญญัติพรรคการเมืองเข้าสู่การพิจารณาของสภาผู้แทนราษฎร โดยได้ให้เหตุผลว่าเมื่อระบอบประชาธิปไตยดำเนินมาเป็นเวลากว่า 20 ปีแล้ว จึงควรแก่เวลาที่จะได้มีการก่อตั้งพรรคการเมืองให้สมบูรณ์⁵⁶ ยิ่งไปกว่านั้นจอมพล ป. พิบูลสงครามยังกล่าวสุนทรพจน์หลังกลับจากการเยือนต่างประเทศถึงบทบาทของข้าราชการทั้งทหารและตำรวจว่าไม่ควรเข้าไปยุ่งเกี่ยวกับการเมืองและธุรกิจ การตั้งรัฐบาลนั้นควรเกิดจากการเลือกตั้งโดยประชาชนและต้องปราศจากการใช้กำลังของทหารหรือตำรวจ⁵⁷ นอกจากนี้จอมพล ป. พิบูลสงครามยังเคยกล่าวว่าการทำรัฐประหารเป็นเรื่องกล้าสมัและถือเป็นการกบฏต่อพระมหากษัตริย์และต่อประเทศชาติ⁵⁸

⁵² สารเสรี (30 มิถุนายน 2498).

⁵³ สยามนิกร, 2 กรกฎาคม 2498 อ้างถึงใน สุราชัย อิมประเสริฐ, “การเคลื่อนไหวทางการเมืองที่ต่อต้านรัฐบาลสมัยจอมพล ป. พิบูลสงคราม (พ.ศ. 2491-2500)”, หน้า 236.

⁵⁴ เรื่องเดียวกัน, หน้า 237.

⁵⁵ สารเสรี (15 กรกฎาคม 2498).

⁵⁶ สารเสรี, 11 กันยายน 2498 อ้างถึงใน สุราชัย อิมประเสริฐ, “การเคลื่อนไหวทางการเมืองที่ต่อต้านรัฐบาลสมัยจอมพล ป. พิบูลสงคราม (พ.ศ. 2491-2500)”, หน้า 238.

⁵⁷ The Bangkok Post, July 19, 1955 อ้างถึงใน Frank C. Darling, Thailand and the United States, p. 142.

⁵⁸ The Bangkok Post, August 19 and 24, 1955 อ้างถึงใน Ibid., pp.142-143.

สาเหตุของการฟื้นฟูประชาธิปไตยนั้น ได้มีผู้วิเคราะห์ไว้สองประเด็นด้วยกัน ประการแรกคือเป็นไปเพื่อที่จะเสริมสร้างสถานะของจอมพล ป. พิบูลสงครามให้เข้มแข็งภายใต้ระบอบการปกครองที่ประกอบด้วยผู้นำสามฝ่าย คือ จอมพล ป. พิบูลสงคราม พล.ต.อ. เผ่า ศรียานนท์ และจอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ จอมพล ป. นั้นตระหนักดีว่าสถานะทางการเมืองของตนมิได้มีความมั่นคงนักเมื่อเปรียบเทียบกับจอมพลสฤษดิ์ที่มีอำนาจควบคุมกำลังทหารในกรุงเทพฯ และมีบทบาทสำคัญในการปราบกบฏทุกครั้งที่ผ่านมา⁵⁹ สำหรับ พล.ต.อ.เผ่า นั้นก็ได้ดำรงตำแหน่งเป็นอธิบดีกรมตำรวจตั้งแต่หลังกรณีกบฏแมนฮัตตัน ในเดือนกรกฎาคม ค.ศ. 1951 และได้สร้างเสริมกำลังตำรวจจนเข้มแข็งโดยอาศัยความช่วยเหลือที่ได้รับจากองค์การสืบราชการลับกลางหรือ C.I.A. ของสหรัฐอเมริกา⁶⁰ การแสวงหาฐานอำนาจเพื่อสร้างความเข้มแข็งทางการเมืองให้กับตนเองและลดบทบาทของ พล.ต.อ.เผ่า และจอมพลสฤษดิ์จึงเป็นสิ่งที่จอมพล ป. พิบูลสงครามคำนึงถึงอยู่ตลอดเวลา การได้พบเห็นรูปแบบการเมืองแบบประชาธิปไตยในระหว่างการเยือนต่างประเทศจึงทำให้นายกรัฐมนตรีมองเห็นหนทางในการบรรลุความต้องการของตน โครงการแต่ละโครงการจึงเป็นไปเพื่อให้จอมพล ป. เป็นที่เลื่อมใสในด้านการเมืองด้วยการสร้างภาพพจน์ความเป็นนักประชาธิปไตยเพื่อดึงความสนับสนุนจากประชาชนและเพื่อลดบทบาทของคู่แข่งของตนด้วย⁶¹ ในอีกประการหนึ่งอาจกล่าวได้ว่าการปฏิรูปประเทศให้มีความเป็นประชาธิปไตยมากขึ้นนี้เป็นไปเพื่อเสริมสร้างภาพลักษณ์ที่ดีให้กับจอมพล ป. พิบูลสงครามเองด้วย ทั้งนี้เพราะใน ค.ศ. 1957 หรือ พ.ศ. 2500 จะเป็นปีที่นายกรัฐมนตรีมีอายุครบ 60 ปี เป็นปีครบรอบ 25 ปีของการปฏิวัติ และเป็นปีถึงพุทธกาลซึ่งตรงกับปีที่รัฐบาลประกาศให้มีการเลือกตั้งใหม่ วาระครบรอบต่าง ๆ เหล่านี้ล้วนแล้วแต่ถือว่าเป็นมงคลทั้งสิ้นตามความเชื่อของไทย หากโครงการฟื้นฟูประชาธิปไตยเป็นไปตามที่คาดหวังไว้ จอมพล ป. พิบูลสงครามก็จะเป็นนายกรัฐมนตรีที่มาจากการเลือกตั้งใน ค.ศ. 1957 พอดี และใน ค.ศ. 1962 จอมพล ป. พิบูลสงครามก็จะก้าวลงจากอำนาจอย่างวิโรนุญตามวาระการดำรงตำแหน่งห้าปี⁶² ดังที่ได้เคยประกาศไว้ว่าต้องการที่จะออกจากตำแหน่งนายกรัฐมนตรีตามวิถีทางแบบประชาธิปไตยไม่ต้องการออกจากตำแหน่งโดยถูกรัฐประหารต้องไปอยู่ต่างประเทศหรืออยู่ในคุก⁶³

⁵⁹ สุราชัย ยี่มประเสริฐ, “การเคลื่อนไหวทางการเมืองที่ต่อต้านรัฐบาลสมัยจอมพล ป. พิบูลสงคราม (พ.ศ. 2491-2500)”, หน้า 240.

⁶⁰ เรื่องเดียวกัน, หน้า 239.

⁶¹ Frank C. Darling, *Thailand and the United States*, pp.145-146.

⁶² สุราชัย ยี่มประเสริฐ, “การเคลื่อนไหวทางการเมืองที่ต่อต้านรัฐบาลสมัยจอมพล ป. พิบูลสงคราม (พ.ศ. 2491-2500)”, หน้า 243-244.

⁶³ พิมพ์ไทย (3 กรกฎาคม 2498).

ไม่ว่ากระบวนการนี้จะเกิดขึ้นด้วยสาเหตุใดก็ตาม แต่การฟื้นฟูประชาธิปไตยก็มีส่วนช่วยให้การวิพากษ์วิจารณ์นโยบายต่างประเทศของรัฐบาลเป็นไปอย่างเปิดเผยมากขึ้นอันเนื่องมาจากเสรีภาพที่เพิ่มสูงขึ้นของหนังสือพิมพ์และประชาชน กล่าวคือ หนังสือพิมพ์ได้มีส่วนในการโจมตีนโยบายต่างประเทศของไทยที่ผูกพันตนเองกับค่ายโลกตะวันตกมากเกินไปและกดดันให้รัฐบาลยอมรับสถานะของรัฐบาลสาธารณรัฐประชาชนจีน หนังสือพิมพ์เหล่านี้ต่างให้เหตุผลว่าในขณะนั้นความขัดแย้งทางการเมืองระหว่างประเทศกำลังคลี่คลายลงเนื่องจากสหภาพโซเวียตได้เสนอนโยบายอยู่ร่วมกันอย่างสันติระหว่างโลกทุนนิยมกับสังคมนิยมและสงครามในเกาหลีและเวียดนามก็ยุติลงแล้ว ในขณะเดียวกันประเทศเอกราชและประเทศในเอเชียล้วนแล้วแต่ละทิ้งประเทศจักรวรรดินิยมโดยหันมาดำเนินนโยบายเป็นกลางและมีแนวโน้มที่จะยอมรับรองสาธารณรัฐประชาชนจีนกันมากขึ้น เพราะฉะนั้นรูปแบบการดำเนินนโยบายต่างประเทศของรัฐบาลจึงไม่สมเหตุสมผล หนังสือพิมพ์ที่โจมตีรัฐบาลในประเด็นนี้มีทั้งหนังสือพิมพ์พิมพ์ไทยและสยามนิกรของโรงพิมพ์ไทยพาณิชย์การหนังสือพิมพ์สารเสรี ของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ หนังสือพิมพ์ไท-รายวัน ของพล.ต.เนตร เขมะโยธิน และกระทั่งหนังสือพิมพ์เสถียรภาพ ของนายสังข์ พัธโนทัยเอง⁶⁴

แม้ว่าจะมิได้มีผลกระทบโดยตรงต่อนโยบายของไทยต่อสาธารณรัฐประชาชนจีน แต่การปฏิรูปประเทศให้มีความเป็นประชาธิปไตยยังส่งผลให้การดำเนินนโยบายของรัฐบาลในประเด็นที่เกี่ยวกับจีนมีความชอบธรรมมากขึ้น และเท่ากับเป็นการส่งสัญญาณที่ดีว่ารัฐบาลผ่อนคลายความเข้มงวดในประเด็นเรื่องจีนด้วย รัฐบาลสามารถยินยอมให้มีการดำเนินกิจกรรมหลายประการซึ่งไม่เคยมีมาก่อนหน้านี้โดยอ้างสิทธิเสรีภาพและความเป็นประชาธิปไตยที่กำลังเฟื่องฟูอยู่ในประเทศได้ เช่น ในเดือนเมษายน ค.ศ. 1956 กองทัพเรือได้จัดฉายภาพยนตร์จีนขึ้นเพื่อรณรงค์หาทุนให้กับกองทุนสวัสดิการทหารเรือ⁶⁵ ยิ่งไปกว่านั้นการอ้างสิทธิเสรีภาพยังเป็นปัจจัยสำคัญที่รัฐบาลยินยอมให้คณะของนายเทพ โชติสุขิต เดินทางไปจีนในปลาย ค.ศ. 1955 อีกด้วย⁶⁶ นอกจากนี้จอมพล ป. พิบูลสงครามยังเคยกล่าวอนุญาตให้นายปรีดี พนมยงค์ ซึ่งลี้ภัยการเมืองอยู่ในจีนเดินทางกลับเข้าสู่คดีในเมืองไทยได้⁶⁷ และยังอนุญาตให้นายถวัลย์ละตอง บุนนาค และนายชิต เวชประสิทธิ์ เดินทาง

⁶⁴ สุราชัย อัมประเสริฐ, “การเคลื่อนไหวทางการเมืองที่ต่อต้านรัฐบาลสมัยจอมพล ป. พิบูลสงคราม (พ.ศ. 2491-2500)”, หน้า 257.

⁶⁵ Phim Thai, April 21, 1956; Bangkok Post, May 10, 1956 อ้างถึงใน Daniel Mark Fineman, A Special Relationship : The United States and Military Government in Thailand 1947-1958, p.228.

⁶⁶ สยามนิกร (24 ธันวาคม 2498).

⁶⁷ สยามนิกร (5 เมษายน 2500).

ไปจีนในเดือนสิงหาคม ค.ศ. 1951 เพื่อหารือเรื่องคดีกรณีสวรรคตกับนายปรีดีที่จีนได้อีกด้วย⁶⁸ เป็นต้น

3.1.5 ปฏิกริยาของรัฐบาลต่างประเทศต่อการปรับเปลี่ยนนโยบายของรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงครามต่อสาธารณรัฐประชาชนจีน

การปรับเปลี่ยนนโยบายของรัฐบาลไทยต่อสาธารณรัฐประชาชนจีนนั้นสร้างความสงสัยและไม่พอใจให้กับฝ่ายโลกเสรีโดยเฉพาะอย่างยิ่งสหรัฐอเมริกาและจีนคณะชาติซึ่งถือว่าสาธารณรัฐประชาชนจีนเป็นศัตรูสำคัญอยู่ไม่น้อย ทั้งความสงสัยและไม่พอใจนี้ทำให้ทั้งสหรัฐอเมริกาและจีนคณะชาติต่างก็พยายามสอบถามท่าทีของรัฐบาลไทยอยู่เสมอ แม้ว่าจะไม่ประสบผลสำเร็จนักก็ตาม แต่ทั้งสองประเทศต่างก็สรรหาทุกวิถีทางที่จะหยุดยั้งความเปลี่ยนแปลงใด ๆ ที่อาจเกิดขึ้นในการดำเนินนโยบายต่างประเทศของไทยต่อสาธารณรัฐประชาชนจีนเพราะถือว่าเป็นการแสดงให้เห็นถึงความอ่อนแอของฝ่ายโลกเสรีและลดความชอบธรรมของรัฐบาลได้วันซึ่งเป็นเรื่องที่ทั้งสองประเทศยอมรับไม่ได้

แม้จอมพล ป. พิบูลสงครามจะพยายามไม่แสดงตัวว่ามีส่วนเกี่ยวข้องกับความเปลี่ยนแปลงใด ๆ ที่เกิดขึ้นในประเด็นที่เกี่ยวกับสาธารณรัฐประชาชนจีน แต่ก็มิอาจลบความสงสัยของสหรัฐอเมริกาได้แต่อย่างใด ถึงแม้ว่ากรมหมื่นนราธิปพงศ์ประพันธ์จะแสดงตัวเป็นผู้มีบทบาทเด่นในการแสดงการปรับท่าทีต่อจีนอยู่บ่อยครั้ง เช่น ในระหว่างการร่วมประชุมเอเชีย-แอฟริกาแต่ก็มีได้ลดความคลางแคลงใจของสหรัฐอเมริกากลางไปได้แม้แต่น้อยว่าการกระทำของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศจะมีได้เป็นไปตามความเห็นชอบของนายกรัฐมนตรี⁶⁹ นอกจากนี้สถานทูตสหรัฐอเมริกาประจำประเทศไทยยังรับรู้เรื่องการส่งคณะทูตลับของรัฐบาลที่นำโดยนายอารี ภิรมย์ไปเยือนจีน และเนื่องจากผู้ที่คอยประสานงานในเรื่องนี้คือ นายสังข์ พัธโนทัย เป็นคนสนิทของจอมพล ป. พิบูลสงคราม จึงมีอาจปฏิเสธได้เลยว่านายกรัฐมนตรีจะเป็นผู้อยู่เบื้องหลังความคิดนี้⁷⁰

⁶⁸ วรรณไว พัธโนทัย, โจวเอิน ไหล ผู้ปลุกไมตรีไทย-จีน, หน้า 69.

⁶⁹ FRUS, 1955-1957, 22, 827-828 อ้างถึงใน Daniel Mark Fineman, A Special Relationship : The United States and Military Government in Thailand 1947-1958, p. 217.

⁷⁰ USNA, DS 792.00/5-2957 Memorandum from Magill to Young, 29 May 1957 อ้างถึงใน Anuson Chinvano, "Brief Encounter" : Sino-Thai Rapprochement after Bandung, 1955-1957, pp.32-33.

สหรัฐอเมริกาจึงแสดงความผิดหวังต่อการกระทำของไทยเป็นอย่างมาก เช่น เมื่อไทยประกาศลดการควบคุมการห้ามส่งสินค้าที่มีโซลูทรปิ้งจยไปยังสาธารณรัฐประชาชนจีนในเดือนมิถุนายน ค.ศ. 1956 ดังจะเห็นได้ว่า เมื่อได้รับทราบจากกรมหมื่นนราธิปพงศ์ประพันธ์ว่าที่ประชุมคณะรัฐมนตรีได้มีมติที่จะไม่ห้ามการจำหน่ายสินค้าที่มีโซลูทรปิ้งจยอีกต่อไป นายนอร์แมน แอนชูตส์ (Norman Anschuetz) ที่ปรึกษาสถานทูตสหรัฐอเมริกาประจำประเทศไทยได้กล่าวแสดงความเสียใจในท่าทีของรัฐบาลไทยทันที⁷¹ นอกจากนี้เมื่อได้รับทราบแถลงการณ์เรื่องนโยบายการค้ากับต่างประเทศของไทยที่เปลี่ยนแปลงไปจากเอกอัครราชทูตไทยประจำสหรัฐอเมริกา รัฐมนตรีช่วยการกระทรวงการต่างประเทศสหรัฐอเมริกาก็แสดงความรู้สึกที่ไม่ต่างกันมากนัก กล่าวคือ รัฐมนตรีช่วยว่าการฯ ได้กล่าวแสดงความผิดหวังในเรื่องนี้ แม้จะรับรู้ว่าการค้ากับไทยมีสิทธิอันสมบูรณ์ที่จะตัดสินใจเช่นนั้น แต่ก็ได้กล่าวว่าการกระทำของไทยถือเป็น “การแสดงออกถึงความอ่อนลงของฝ่ายโลกเสรี” รัฐมนตรีช่วยว่าการฯ ยังแสดงความเชื่อมั่นอีกด้วยว่านายคัลเลส รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศก็คงจะรู้สึกไม่ต่างไปจากตน เพราะนายคัลเลสเกือบจะมีโทรเลขถึงจอมพล ป. พิบูลสงคราม เพื่อขอร้องให้รัฐบาลไทยยับยั้งการดำเนินการในเรื่องนี้⁷²

เมื่อการปรับเปลี่ยนนโยบายของไทยต่อสาธารณรัฐประชาชนจีนนั้นทำให้รัฐบาลอเมริกันไม่พอใจเพราะถือเป็นการหันเหตนเองออกจากค่ายโลกเสรีอื่นเท่ากับเป็นการลดทอนความน่าเชื่อถือของสหรัฐอเมริกา สหรัฐอเมริกาจึงต้องพยายามทำทุกวิถีทางที่จะป้องกันมิให้ไทยเปลี่ยนแปลงนโยบายจากที่เป็นอยู่ไปมากกว่านี้ เช่น เมื่อกระทรวงการต่างประเทศของไทยติดต่อทำความเข้าใจกับรัฐบาลอเมริกันเกี่ยวกับการค้าของไทยในเดือนธันวาคม ค.ศ. 1956 ว่าเนื่องจากเกิดวิกฤตการณ์ในตะวันออกกลางการค้าติดต่อกับยุโรปจึงมีอุปสรรค สินค้าหลายประเภทที่จำหน่ายในประเทศไทยจำเป็นต้องขึ้นราคา พ่อค้าจึงอาจนำสินค้าจากสาธารณรัฐประชาชนจีนเข้ามาจำหน่ายในประเทศบ้างเพื่อแก้ไขความเดือดร้อนนั้น สถานทูตสหรัฐอเมริกาได้รับหาวิธีการแก้ไขมิให้ไทยดำเนินนโยบายดังกล่าวทันที โดยได้ส่งข้อเสนอแนะวิธีการที่อาจช่วยป้องกันมิให้สาธารณรัฐประชาชนจีนเป็นแหล่งจำหน่ายสินค้าซึ่งตามปกติส่งมาจากยุโรป เช่น สหรัฐอเมริกาได้แจ้งให้รัฐบาลญี่ปุ่นและได้หวั่นทราบว่าเป็นสถานการณ์เช่นนั้นเป็นโอกาสที่ประเทศทั้งสองจะได้ขยายการค้ากับไทย นอกเหนือไปจากนั้นยังแจ้งกับรัฐบาลไทยว่าสหรัฐอเมริกาเองก็เป็นแหล่งจำหน่ายสินค้าแทบทุก

⁷¹ กต. 87/46 ลับ บันทึกการสนทนาระหว่างเสด็จในกรมฯ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศกับนายแอนชูตส์ ที่ปรึกษาสถานทูตอเมริกัน วันที่ 13 มิถุนายน 2499.

⁷² (3) สร.0201.45/42 ตำนานโทรเลขเลขที่ 73/2499 จากสถานเอกอัครราชทูตไทย ณ กรุงวอชิงตันกราบทูลรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ ลงวันที่ 21 มิถุนายน 2499.

ประเภทซึ่งตามปกติจะมาจากแหล่งในยุโรป และสถานเอกอัครราชทูตอเมริกันเองก็พร้อมเสมอที่จะอำนวยความสะดวกให้แก่พ่อค้าไทยในการให้สนเทศเกี่ยวกับผู้จำหน่ายสินค้าอเมริกัน⁷³ การส่งคณะบุคคลมาเยือนไทยก็เป็นอีกวิธีการหนึ่งในการพยายามหยุดยั้งการเปลี่ยนแปลงนโยบายของไทย เช่น การมาเยือนไทยของรองประธานาธิบดีริชาร์ด นิกสัน (Richard Nixon) ในเดือนกรกฎาคม ค.ศ. 1956⁷⁴

นโยบายของไทยต่อสาธารณรัฐประชาชนจีนที่เปลี่ยนแปลงไปสร้างความไม่พอใจให้กับรัฐบาลจีนคณะชาติเช่นเดียวกัน จีนคณะชาติถือว่าการกระทำของไทยเท่ากับเป็นการบั่นทอนความชอบธรรมของตนในฐานะรัฐบาลที่ถูกต้องตามกฎหมายของประเทศจีนซึ่งเป็นเรื่องที่ยอมรับไม่ได้ ปรากฏิริยาของจีนคณะชาติต่อการปรับท่าทีของไทยจึงเป็นไปอย่างตรงไปตรงมาและทันทีทันใด เช่น เมื่อได้รับทราบข่าวว่ากรมหมื่นนราธิปพงศ์ประพันธ์ทรงปรึกษากับนายกรัฐมนตรีจีนถึงปัญหาชาวจีนสองสัญชาติในประเทศไทย นายแพทริก พิชิ ชุน อุปทูตจีนประจำประเทศไทย จึงแสดงความขบขันที่ว่าเป็นการชี้ให้เห็นว่าไทยมีนโยบายจะรับรองสาธารณรัฐประชาชนจีนต่อไปพร้อมกันนั้นอุปทูตยังได้กล่าวแสดงท่าทีของรัฐบาลจีนคณะชาติต่อการประชุมที่บันดุงว่าจะไม่ยอมรับผลของการประชุมแต่ประการใดทั้งสิ้น ไม่ว่าเรื่องนั้นจะเกี่ยวกับจีนคณะชาติหรือไม่⁷⁵ นอกจากนี้เมื่อมีข่าวปรากฏตามหน้าหนังสือพิมพ์ถึงท่าทีของรัฐบาลไทยต่อสาธารณรัฐประชาชนจีน เช่น การพิจารณาเรื่องการค้ากับสาธารณรัฐประชาชนจีน และแนวความคิดของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศที่ว่าประเทศไทยจะรับรองสาธารณรัฐประชาชนจีนเมื่อสาธารณรัฐประชาชนจีนได้เป็นสมาชิกองค์การสหประชาชาติแล้วนั้น อุปทูตจีนได้รับเข้าเฝ้ากรมหมื่นนราธิปพงศ์ประพันธ์เช่นเดียวกัน เพื่อขอความชัดเจนในท่าทีของไทยในทั้งสองประเด็น อุปทูตจีนยังได้เสนอแนะว่าในการพิจารณานโยบายการค้านั้น นอกจากหลักการด้านกฎหมายแล้ว ประเทศไทย “จะต้องคำนึงถึงผลทางการเมืองด้วย”⁷⁶

⁷³ (3) สร.0201.45/55 ลับ ที่ สร.2185/2500 พันตรีรักรักษ์ ปันยารชุน รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงการต่างประเทศ รักษาราชการแทนรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ เรียบ เลขาธิการคณะรัฐมนตรีฝ่ายการเมือง วันที่ 25 มกราคม 2500.

⁷⁴ Frank C. Darling, *Thailand and the United States*, p.137.

⁷⁵ กต. 87/24 ลับ บันทึกการสนทนาระหว่างรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงการต่างประเทศกับอุปทูตจีน วันที่ 25 เมษายน 2498.

⁷⁶ กต. 87/33 ที่ สร.16905/2499 พันตรีรักรักษ์ ปันยารชุน รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงการต่างประเทศ ลงนามแทนรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ กราบเรียนนายกรัฐมนตรี วันที่ 7 มิถุนายน 2499.

ดังนั้นจะเห็นได้ว่าใน ค.ศ. 1953 ได้เริ่มมีสัญญาณของการทบทวนนโยบายต่างประเทศเป็นครั้งแรก เมื่อรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงครามเริ่มตระหนักว่าการดำเนินนโยบายตามสหรัฐอเมริกาอย่างใกล้ชิดอาจมีใช้ต้นแบบการดำเนินนโยบายต่างประเทศที่เหมาะสมของไทยอีกต่อไปในขณะเดียวกับที่ประเทศไทยก็มีอาจจะทิ้งการมีความสัมพันธ์กับสาธารณรัฐประชาชนจีนไปได้ หลังจากนั้นรัฐบาลได้ดำเนินนโยบายหลายประการที่แสดงให้เห็นถึงการปรับเปลี่ยนท่าทีต่อสาธารณรัฐประชาชนจีน โดยเริ่มต้นด้วยการส่งกรมหมื่นนราธิปพงศ์ประพันธ์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศไปร่วมประชุมกลุ่มประเทศเอเชีย-แอฟริกาที่บันดุง ประเทศอินโดนีเซีย ในเดือนเมษายน ค.ศ. 1955 ซึ่งเป็นโอกาสไม่บ่อยนักที่บุคคลสำคัญของจีนและไทยจะได้พบปะและสนทนาในประเด็นต่าง ๆ ร่วมกัน นอกจากนี้ไทยยังเปลี่ยนแปลงท่าทีในประเด็นเรื่องการรับรองจีน ท่าทีต่อชาวจีนโพ้นทะเล ส่งคณะทูตไปติดต่อกับจีนจนกระทั่งมีการลงนามในแถลงการณ์ร่วมกันในปลาย ค.ศ. 1955 และนโยบายการค้ากับจีนก็เปลี่ยนแปลงไปเช่นกัน ยิ่งไปกว่านั้นกระบวนการฟื้นฟูประชาธิปไตยภายในประเทศใน ค.ศ. 1955-1957 ก็มีส่วนช่วยให้รัฐบาลมีความชอบธรรมในการผ่อนคลายความเข้มงวดในประเด็นที่เกี่ยวกับเรื่องจีนด้วย ดังนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่านโยบายของรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงครามเริ่มปรับเปลี่ยนและพัฒนามาตั้งแต่ ค.ศ. 1953 แล้ว เพียงแต่เริ่มปรากฏให้เห็นเป็นรูปธรรมเมื่อไทยส่งผู้แทนไปประชุมเอเชีย-แอฟริกา ใน ค.ศ. 1955 เป็นต้นไปเท่านั้นเอง

มีต้องสงสัยเลยว่านโยบายและท่าทีต่อสาธารณรัฐประชาชนจีนที่ค่อย ๆ พัฒนาเปลี่ยนจากความเป็นศัตรูมาเป็นมิตรนี้เป็นไปภายใต้ความสนับสนุนของจอมพล ป. พิบูลสงครามอย่างเต็มที่ การติดต่อทั้งโดยทางตรงและทางลับแต่ละครั้ง แม้จะกระทำผ่านนายสังข์ พัธโนทัย และแม้คณะบุคคลต่าง ๆ จะถูกสอบสวนดำเนินคดี แต่ด้วยความที่นายสังข์เป็นคนสนิทของจอมพล ป. พิบูลสงคราม และคณะบุคคลต่าง ๆ ถูกปล่อยตัวอย่างรวดเร็ว ทำให้ตระหนักได้เป็นอย่างดีว่าการกระทำต่าง ๆ เหล่านี้ล้วนแล้วแต่เกิดขึ้นภายใต้การอนุมัติของนายกรัฐมนตรี ดังข้อความตอนหนึ่งในจดหมายส่วนตัวลงวันที่ 25 กุมภาพันธ์ ค.ศ. 1957 ของนายโจว เอิน ไหล ที่มีมาถึงนายสังข์ พัธโนทัยว่า

“ข้าพเจ้ามองเห็นด้วยความยินดีเช่นเดียวกับคุณว่า ในระหว่างขวบปีที่ผ่าน
ไปนี้ มิตรสัมพันธ์ระหว่างประเทศจีนกับประเทศไทยได้พัฒนาไปมาก ปรากฏการณ์
ของสถานการณ์อันน่าประหลาดปรารถนาของข้าพเจ้า มิอาจแยกออกจากความเพียรพยายาม

อย่างเอาการเอางานของคุณและมิตรสหายชาวไทยท่านอื่น ๆ ภายใต้การสนับสนุนของท่านนายกรัฐมนตรี จอมพล ป. พิบูลสงคราม ได้เลย”

อย่างไรก็ตามบทบาทของนายกรัฐมนตรีที่ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับสาธารณรัฐประชาชนจีนนี้ได้สร้างความไม่พอใจให้กับทั้งรัฐบาลสหรัฐอเมริกาและจีนคณะชาติพอสมควร นอกจากนี้การปรับเปลี่ยนนโยบายของไทยต่อสาธารณรัฐประชาชนจีนกลับเป็นสาเหตุหนึ่งของการล่มสลายของรัฐบาลเอง ทั้งนี้เพราะภายหลังจากที่จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์สามารถทำรัฐประหารโค่นล้มรัฐบาลจอมพล ป. ได้สำเร็จในวันที่ 16 กันยายน ค.ศ. 1957 แล้วจอมพลสฤษดิ์ ได้กล่าวอ้างว่าสาเหตุหนึ่งที่ทำให้ตนต้องทำรัฐประหารคือเพราะจอมพล ป. ได้ลอบทำการติดต่อกับคอมมิวนิสต์และสนับสนุนคนไทยให้เดินทางไปเยือนจีน (แม้ว่าจอมพลสฤษดิ์เองจะเป็นรัฐมนตรีคนหนึ่งในคณะรัฐบาลก็ตาม) โดยที่ พล.ต.อ.เผ่า ศรียานนท์ มีส่วนเกี่ยวข้องกับข้อกล่าวหาดังกล่าว⁷⁸

3.2 ทำติของรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงครามต่อสหรัฐอเมริกา

แม้การปรับเปลี่ยนนโยบายและทำติของรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงครามต่อสาธารณรัฐประชาชนจีนจะเกิดขึ้นตั้งแต่ ค.ศ. 1953 และมีความก้าวหน้ามากขึ้นเรื่อย ๆ ทั้งในทางเปิดเผยและทางลับ แต่รัฐบาลยังคงพยายามรักษาทำติที่เป็นมิตรต่อประเทศค่ายโลกตะวันตกโดยเฉพาะอย่างยิ่งสหรัฐอเมริกาอยู่ต่อไปอีก รัฐบาลมิได้ละทิ้งความสัมพันธ์กับสหรัฐอเมริกาแต่อย่างใดในขณะที่เริ่มครุ่นคิดพิจารณาทำติของตนต่อจีน ดังจะเห็นได้ว่าในขณะเดียวกันรัฐบาลได้ร่วมลงนามในสนธิสัญญาภูมิภาคเพื่อก่อตั้งองค์การสนธิสัญญาป้องกันร่วมกันแห่งประเทศเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (SEATO) กับประเทศอื่น ๆ อีก 7 ประเทศในวันที่ 8 กันยายน ค.ศ. 1954 ซึ่งเป็นเครื่องยืนยันถึงการผูกมัดตนเองกับค่ายโลกตะวันตกได้เป็นอย่างดี นอกจากนี้รัฐบาลยังคงแสดงความยึดมั่นอยู่กับสหรัฐอเมริกาและปฏิเสธข่าวความสัมพันธ์กับสาธารณรัฐประชาชนจีนต่อสื่อมวลชนและรัฐบาลต่างประเทศอยู่เป็นระยะ ๆ แม้ว่าพฤติกรรมของรัฐบาลในข้อนี้จะมีได้เป็นไปอย่างแข็งขันมากเท่าใดนักก็ตามเพราะขัดแย้งกันเองกับทำติต่อจีนที่เริ่มเปลี่ยนไปในช่วงนั้น

⁷⁷ วรรณไว พิศนาคย์, โจว เอิน ไหล ผู้ปลุกไมตรีไทย-จีน, หน้า 36.

⁷⁸ Bangkok Post, November 25, 1957 อ้างถึงใน George Modelski, “Thailand and China: From Avoidance to Hostility,” in Policies toward China : View from Six Continents, p.362.

3.2.1 การเข้าร่วมในองค์การสนธิสัญญาป้องกันร่วมกันแห่งประเทศเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (SEATO)

สถานการณ์การสู้รบในอินโดจีนตั้งแต่ปลาย ค.ศ. 1953-1954 เป็นปัจจัยสำคัญที่นำไปสู่การก่อตั้งองค์การสนธิสัญญาป้องกันร่วมกันแห่งประเทศเอเชียตะวันออกเฉียงใต้หรือซีโต้ เมื่อกองกำลังเวียดนามห์บุกลาวถึงสามครั้งคือในเดือนเมษายนและธันวาคม ค.ศ. 1953 และในเดือนมกราคม ค.ศ. 1954 และเมื่อกองทัพฝรั่งเศสพ่ายแพ้แก่กองกำลังเวียดนามห์ในวันที่ 7 พฤษภาคม ค.ศ. 1954 ที่สมรภูมิดีเยน เบียน ฟู รวมทั้งท่าทีของฝรั่งเศสที่เริ่มแสดงความต้องการจะถอนตัวออกจากภูมิภาคทำให้สหรัฐอเมริกาเกรงว่าภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้จะถูกยึดครองโดยคอมมิวนิสต์ในที่สุด ความวิตกกังวลของสหรัฐอเมริกาจึงทำให้นายจอห์น ฟอสเตอร์ ดัลเลส (John Foster Dulles) รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศของสหรัฐอเมริกาแสดงถึงความจำเป็นในการที่จะต้องร่วมกันกับประเทศอื่น ๆ เพื่อช่วยเหลือภูมิภาคนี้มิให้ตกอยู่ภายใต้การครอบครองของฝ่ายคอมมิวนิสต์ ดังที่ได้ประกาศในวันที่ 29 มีนาคม ค.ศ. 1954 ถึงการ “ปฏิบัติร่วมกัน” (United Action) หรือการรวมกลุ่มประเทศเพื่อเป็นการเตือนทั้งเวียดนามห์และจีนคอมมิวนิสต์มิให้เข้ามาแทรกแซงในภูมิภาคดังกล่าว⁷⁹

แผนการปฏิบัติร่วมกันของสหรัฐอเมริกานั้นได้นำไปสู่การประชุมร่วมกันระหว่างประเทศออสเตรเลีย ฝรั่งเศส นิวซีแลนด์ ปากีสถาน ฟิลิปปินส์ ศรีลังกา สหรัฐอเมริกา และไทย ที่กรุงมะนิลา ประเทศฟิลิปปินส์ ระหว่างวันที่ 6-8 กันยายน ค.ศ. 1954 ในวันที่ 8 กันยายน ทั้ง 8 ประเทศได้ลงนามร่วมกันในสนธิสัญญามะนิลาเพื่อจัดตั้งองค์การสนธิสัญญาป้องกันร่วมกันแห่งประเทศเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (SEATO) สาระสำคัญของสนธิสัญญานี้ปรากฏอยู่ในมาตราที่ 2 3 และ 4 ได้แก่ มาตราที่ 2 กล่าวว่าประเทศสมาชิกต่างเห็นพ้องต้องกันที่จะ “รักษาและพัฒนาศักยภาพของตนและศักยภาพร่วมกันเพื่อต่อต้านการโจมตีด้วยกำลังอาวุธและเพื่อต่อต้านการบ่อนทำลายบูรณภาพแห่งอาณาเขตและเสถียรภาพทางการเมืองของแต่ละประเทศ” มาตราที่ 3 กล่าวถึงเป้าหมายของสมาชิกแต่ละประเทศที่จะ “เสริมสร้างสถาบันที่เป็นอิสระของตน” และเพื่อสนับสนุน “ความเจริญก้าวหน้าทางเศรษฐกิจและความเป็นอยู่ที่ดีในสังคม” และมาตราที่ 4 ได้บัญญัติไว้ว่าในกรณีที่มีการใช้กำลัง สมาชิกแต่ละประเทศ “จะร่วมมือกับภัยคุกคามร่วมกันโดยให้เป็นไปโดยสอดคล้องกับกระบวนการทางรัฐธรรมนูญของแต่ละประเทศ”⁸⁰

⁷⁹ Leszek Buszynski, *SEATO: The Failure of an Alliance Strategy* (Singapore: Singapore University Press, 1983), p.6

⁸⁰ Frank C. Darling, *Thailand and the United States*, p. 109.

แม้ว่าในช่วงเวลาดังกล่าวรัฐบาลไทยจะเริ่มทบทวนนโยบายของตนต่อมหาอำนาจอย่างสหรัฐอเมริกาและสาธารณรัฐประชาชนจีนบ้างแล้วก็ตาม แต่เมื่อนายคัลเลสแจ้งให้นายพจน์ สารสิน เอกอัครราชทูตไทยประจำสหรัฐอเมริกาในขณะนั้นทราบถึงเจตนารมณ์ที่จะจัดตั้งองค์การป้องกันร่วมกัน รัฐบาลอเมริกันก็ได้รับคำตอบรับจากไทยกลับมาทันทีในวันที่ 9 เมษายน ค.ศ. 1954⁸¹ นอกจากนี้ไทยยังเป็นประเทศแรกที่ทำให้สัตยาบันในสนธิสัญญาามนิลาเพื่อก่อตั้งองค์การซีโต้ในวันเดียวกันกับที่ได้มีการลงนามในสนธิสัญญาคือวันที่ 8 กันยายน ค.ศ. 1954 อีกด้วย⁸²

การลงนามในสนธิสัญญาามนิลาและการเข้าร่วมในองค์การซีโต้ แสดงให้เห็นอย่างชัดเจนถึงการผูกพันประเทศไทยเข้ากับฝ่ายโลกเสรี โดยเฉพาะอย่างยิ่งกับสหรัฐอเมริกาซึ่งเป็นประเทศที่ริเริ่มก่อตั้งองค์การนี้ นอกเหนือไปจากนั้นไม่ว่าจะโดยจงใจหรือไม่ก็ตามการเข้าร่วมในองค์การดังกล่าวยังเท่ากับประกาศความเป็นศัตรูกับสาธารณรัฐประชาชนจีนด้วย ทั้งนี้เพราะการรวมกลุ่มพันธมิตรนี้นอกจากจะเพื่อป้องกันมิให้เวียดนามห้ขยายอิทธิพลเข้ามายังบริเวณอื่นในภูมิภาคแล้ว ยังเป็นการเตือนจีนว่าการขยายอิทธิพลเข้ามาในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้จะถูกต่อต้านอย่างเต็มที่จากสหรัฐอเมริกาอีกด้วย⁸³

อย่างไรก็ตาม สำหรับประเทศไทยนั้นการแสดงออกซึ่งการต่อต้านสาธารณรัฐประชาชนจีนโดยผ่านองค์การซีโต้มิได้เป็นไปอย่างแข็งขันและสม่ำเสมอเท่าใดนัก ตัวอย่างที่เห็นได้ชัดเจนคือเรื่องการจัดฐานทัพขององค์การซีโต้ในประเทศไทย แม้รัฐบาลจะประกาศย้ำว่าสาธารณรัฐประชาชนจีนเป็นภัยคุกคามของประเทศอันเป็นสาเหตุให้ไทยต้องเข้าร่วมในองค์การซีโต้บ่อยครั้ง แต่เมื่อกล่าวถึงการจัดฐานทัพขององค์การซึ่งในแง่หนึ่งจะเป็นการต่อต้านภัยคุกคามนั้น รัฐบาลกลับแสดงความลังเลใจอย่างเห็นได้ชัด กล่าวคือ ในระหว่างการประชุมคณะมนตรีของประเทศสมาชิกองค์การซีโต้ที่กรุงเทพฯ ในปลายเดือนกุมภาพันธ์ จอมพล ป. พิบูลสงคราม ได้กล่าวสนับสนุนการก่อตั้งฐานทัพขององค์การซีโต้ในไทยว่า “...ถ้าตั้งได้ก็รู้สึกจะเป็นเกียรติแก่ประเทศไทยมาก...”⁸⁴ แต่ในระหว่างการประชุมที่ปรึกษาทางทหารขององค์การที่ประเทศไทยในเดือนกรกฎาคมปีเดียวกัน แม้นายกรัฐมนตรีจะประกาศว่าประเทศไทยมีความพร้อมและเต็มใจที่จะให้องค์การซีโต้ตั้งฐานทัพในประเทศ ถ้าที่ประชุมพิจารณาเห็นว่าเป็นเรื่องจำเป็น แต่ทว่านายกรัฐมนตรียังแสดงความหวัง

⁸¹ Bangkok Post, 10 April 1954 อ้างถึงใน Leszek Buszynski, *SEATO : The Failure of an Alliance Strategy*. p. 30.

⁸² George Modelski, *SEATO : Six Studies*. p.88.

⁸³ Anuson Chinvanho, *Thailand's Policies towards China, 1949-54*. p.130.

⁸⁴ เช้า (22 กุมภาพันธ์ 2498).

ด้วยว่าคงไม่มีความจำเป็นที่จะตั้งฐานทัพในประเทศเท่าใดนัก เพราะ “ข้าพเจ้ามั่นใจว่าขณะที่ปรึกษาทางทหาร ... จะไม่ดำเนินการใด ๆ ซึ่งอาจจะถูกตีความว่าเป็นการปลุกปั่นหรือทำร้ายต่อพวกคอมมิวนิสต์”⁸⁵

3.2.2 การแสดงความยึดมั่นอยู่กับสหรัฐอเมริกาและปฏิเสธข่าวความสัมพันธ์กับสาธารณรัฐประชาชนจีน

ในช่วงเวลาเดียวกันกับที่เริ่มแสดงให้เห็นถึงการปรับท่าทีต่อสาธารณรัฐประชาชนจีนบ้างแล้วนั้น รัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงครามยังคงพยายามรักษาความสัมพันธ์อันใกล้ชิดกับประเทศตะวันตก โดยเฉพาะอย่างยิ่งสหรัฐอเมริกาอยู่ตลอดเวลา นอกจากการเข้าร่วมในองค์การสนธิสัญญาป้องกันร่วมกันแห่งประเทศเอเชียตะวันออกเฉียงใต้แล้ว รัฐบาลยังคงแสดงท่าทีที่ยึดมั่นอยู่กับสหรัฐอเมริกาและกล่าวปฏิเสธนโยบายที่เปลี่ยนแปลงไป เช่น เมื่อไทยส่งผู้แทนไปร่วมประชุมเอเชีย-แอฟริกาที่บันดุง ประเทศอินโดนีเซีย ในเดือนเมษายน ค.ศ. 1955 จอมพล ป. ได้พยายามปฏิเสธการเปลี่ยนแปลงนโยบายต่างประเทศของไทยอยู่ตลอดเวลา ในขณะที่เดียวกันนายกรัฐมนตรีก็ได้เดินทางไปเยือนประเทศต่าง ๆ โดยใช้เวลาส่วนใหญ่อยู่ที่สหรัฐอเมริกา และทั้ง ๆ ที่ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับสาธารณรัฐประชาชนจีนกำลังก้าวหน้ามากขึ้นเรื่อย ๆ จอมพล ป. กลับปฏิเสธความเป็นไปได้ที่จะพัฒนาความสัมพันธ์นั้นในทางเปิดเผยอยู่เสมอ การปรับเปลี่ยนท่าทีของไทยต่อจีนจึงดำเนินไปในระหว่างที่ไทยยังคงรักษาความสัมพันธ์กับสหรัฐอเมริกาอยู่แม้ว่าจะมิได้เป็นไปอย่างแข็งขันเหมือนที่ผ่านมาก็ตาม

เมื่อการประชุมที่บันดุงในเดือนเมษายน ค.ศ. 1955 เป็นโอกาสอันดีที่ทำให้กรมหมื่นนราธิปพงศ์ประพันธ์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศของไทยได้พบปะสนทนากับนายกรัฐมนตรีโจว เอิน ไหล ของจีน ดังนั้นเพื่อป้องกันมิให้รัฐบาลต่างประเทศเกิดความคลางแคลงใจในท่าทีของไทย จอมพล ป. พิบูลสงครามจึงได้ปฏิเสธต่อผู้สื่อข่าวจากประเทศตะวันตกว่าจุดมุ่งหมายของการส่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศไปประชุมเอเชีย-แอฟริกาคือเพื่อไปปฏิเสธหลักการอยู่ร่วมกันโดยสันติ 5 ประการที่เสนอโดยนายกรัฐมนตรีเนห์รูและโจว เอิน ไหล⁸⁶ เมื่อโจว เอิน ไหลกล่าวเชิญกรมหมื่นนราธิปพงศ์ประพันธ์ให้ไปเยือนจีน จอมพล ป. พิบูลสงคราม

⁸⁵ Bangkok Post, 6 July 1955. U.P. dispatch from Washington อ้างถึงใน George Modelski, SEATO: Six Studies. p.98.

⁸⁶ New York Times, April 12, 1955 อ้างถึงใน Daniel Mark Fineman, A Special Relationship : The United States and Military Government in Thailand 1947-1958. p. 213.

ยังได้สั่งการให้พระองค์ตอบปฏิเสธคำเชิญดังกล่าวอีกด้วย⁸⁷ นอกเหนือไปจากนั้นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศของไทยทรงต้องปฏิเสธต่อประชาชนว่ารัฐบาลมิได้มีความตั้งใจใด ๆ ที่จะให้การรับรองสาธารณรัฐประชาชนจีน และยังคงรื้อฟื้นที่ปรึกษาสถานทูตสหรัฐอเมริกาและจีน ขณะชาติว่า โจว เอิน ไหล ไม่เคยหยิบยกประเด็นเรื่องการรับรองรัฐบาลมาสนทนากันเลย “ไม่ว่าในเวลาใดและในรูปแบบใดก็ตาม”⁸⁸

เป็นที่น่าสังเกตว่าในช่วงเวลาใกล้เคียงกันกับที่กรมหมื่นนริศประพัทธ์เสด็จไปร่วมประชุมกลุ่มประเทศเอเชีย-แอฟริกาที่อินโดนีเซีย นายกรัฐมนตรีก็ได้เดินทางไปเยือนสหรัฐอเมริกาและประเทศค่ายโลกเสรีทั้งในยุโรปและเอเชียเป็นเวลาถึงสองเดือน คือ ระหว่างวันที่ 14 เมษายน ถึง 22 มิถุนายน ค.ศ. 1955 จอมพล ป. พิบูลสงครามได้ชี้แจงถึงการเดินทางไปเยือนต่างประเทศว่าเป็นโอกาสอันดีที่จะได้แสดงความคารวะต่อบรรดาประมุขของรัฐบาลและประชาชนของประเทศนั้น เพื่อเจรจาปัญหาบางประการที่ยังคงค้างอยู่ซึ่งจะเป็นผลดีแก่ทั้งสองฝ่าย และการพบปะกับผู้นำรัฐบาลของประเทศต่าง ๆ จะยังผลให้เกิดความเข้าใจอันดีต่อกันตามหลักการที่จะส่งเสริมสัมพันธไมตรีในระหว่างประเทศทั้งหลาย ที่สำคัญที่สุดคือเพื่อทำความเข้าใจกับบรรดานักหนังสือพิมพ์ในต่างประเทศ⁸⁹ การเดินทางไปเยือนต่างประเทศนี้ในแง่หนึ่งถือได้ว่าเพื่อเป็นการเสริมสร้างเกียรติภูมิของตัวนายกรัฐมนตรีเองด้วย ดังที่จอมพล ป. พิบูลสงครามได้เปิดเผยว่าในสายตาของชาวต่างประเทศแล้วต่างมองตนว่าเป็นคนล้าหลัง เพราะไม่ได้มีโอกาสเดินทางไปดูความเจริญของโลกภายนอกเลยหลังจากที่เคยเดินทางไปศึกษาต่อที่ฝรั่งเศสเมื่อ 30 ปีมาแล้ว⁹⁰ จอมพล ป. ได้บรรลุวัตถุประสงค์ข้อนี้เป็นอย่างดีเมื่อได้มีโอกาสพบปะสนทนากับผู้นำของประเทศต่าง ๆ และบุคคลที่มีชื่อเสียงทั่วโลก เช่น ประธานาธิบดีไอเซนฮาวร์ แห่งสหรัฐอเมริกา นายกรัฐมนตรีแอนโทนี อีเดน (Sir Antony Eden) และสมเด็จพระราชินีอลิซาเบธแห่งอังกฤษ⁹¹ เป็นต้น แต่การเลือกเดินทางไปเยือนเฉพาะ

⁸⁷ USNA, DS 692.93/5-255 State Department (S.D.) to US Embassy, Bangkok No. 3161, 2 May 1955 อ้างถึงใน Anuson Chinvano, “Brief Encounter”: Sino-Thai Rapprochement after Bandung 1955-1957, pp.15-16.

⁸⁸ TMFA, L&A File (Miscellaneous) Pol. 3/2497-98/6 Memorandum of Conversation between Wan Waithayakon and Patrick Pichi Sun, 1 May 1955; and USNA, DS 692.93/4-455 Anschuetz to S.D.: No. 2742, 4 May 1955 อ้างถึงใน Ibid., p. 16.

⁸⁹ ข. 1/สร.1-9 นายกรัฐมนตรีให้สัมภาษณ์แก่ผู้สื่อข่าวต่างประเทศและผู้แทนหนังสือพิมพ์ ณ ทำเนียบรัฐบาล, 11 เมษายน 2498.

⁹⁰ สยามนิกร (5 เมษายน 2498).

⁹¹ Frank C. Darling, Thailand and the United States, pp.140-141.

ประเทศค่ายโลกเสรีและหลีกเลี่ยงการเยือนประเทศที่มีนโยบายเป็นกลางและสนับสนุนการประชุมเอเชีย-แอฟริกา เช่น อินเดีย พม่า และอินโดนีเซีย ในระหว่างทางกลับทำให้น่าเชื่อได้ว่านายกรัฐมนตรีต้องการแสดงให้เห็นถึงความยึดมั่นอยู่กับค่ายโลกเสรีของตนด้วยเช่นกัน⁹²

ในระหว่างการเยือนสหรัฐอเมริกา ประเด็นสำคัญของการให้สัมภาษณ์แก่สื่อมวลชนของจอมพล ป. พิบูลสงคราม คือ การย้ำถึงการมีนโยบายที่ยึดมั่นอยู่กับสหรัฐอเมริกาและค่ายโลกเสรี และการกล่าวโจมตีสาธารณรัฐประชาชนจีนอย่างเต็มที่ ดังจะเห็นได้ว่านายกรัฐมนตรีได้ชี้แจงว่า ถ้าสหรัฐอเมริกาไม่สามารถหลีกเลี่ยงการทำสงครามกับสาธารณรัฐประชาชนจีนได้ และถ้าสหรัฐอเมริกาโจมตีจีนด้วยอาวุธระเบิดปรมาณูหรือไฮโดรเจน “ราษฎรไทยจะเข้าใจและจะไม่เกิดความรู้สึกเกลียดโกรธประการใดเลยต่อคนอเมริกัน”⁹³ ผู้นำไทยยังคงยืนยันต่อไปอีกว่าประเทศไทยจะไม่รับรองรัฐบาลสาธารณรัฐประชาชนจีนและไม่เชื่อการเสนอสันติภาพของจีน⁹⁴ นอกจากนี้นายกรัฐมนตรียังประกาศย้ำถึงการยืนหยัดอยู่เคียงข้างสหรัฐอเมริกาอีกว่า “เราเชื่ออเมริกันและชาวอเมริกัน และถ้าจำเป็นพลเมืองของข้าพเจ้าจะร่วมรบกับทหารสหรัฐฯอีก ดังที่เราเคยทำในประเทศเกาหลี”⁹⁵ เมื่อเดินทางถึงนิวยอร์ก นายกรัฐมนตรีได้ให้คำปฏิญาณต่อสหรัฐอเมริกาอีกว่า “ประเทศไทยจะคอยช่วยเหลือสนับสนุนเคียงข้างท่านอยู่เสมอ”⁹⁶ นอกจากนี้จอมพล ป. ยังกล่าวถึงนโยบายเป็นกลางว่า ประเทศไทยไม่ต้องการเป็นกลางและไม่สามารถจะเป็นกลางได้ ในที่ ๆ มีคอมมิวนิสต์ล้อมอยู่⁹⁷ และการประชุมที่บันดุงนั้นก็เป็นการประชุมเพื่อ “ทราบถึงภัยคอมมิวนิสต์”⁹⁸

หลังจากนั้นนายกรัฐมนตรียังคงกล่าวโจมตีและปฏิเสธความสัมพันธ์กับสาธารณรัฐประชาชนจีนอยู่เป็นระยะ แม้ว่าในทางลับจะเริ่มครุ่นคิดถึงการปรับท่าทีต่อจีนและได้ส่งคณะทูตไปเยือนจีนแล้วก็ตาม ดังเช่นเมื่อนายกรัฐมนตรี โจว เอ็น ไหล แห่งสาธารณรัฐประชาชนจีน ได้กล่าวต่อที่ประชุมสภาที่ปรึกษาทางการเมืองของกรุงปักกิ่งในวันที่ 30 มกราคม ค.ศ. 1956 เพื่อเสนอขอผูกไมตรีกับไทยโดยมีข้อความโดยย่อว่า “เราประชาชนจีนปรารถนาจะเจริญสัมพันธไมตรีกับประเทศทั้งหลายในเอเชีย เรามองเห็นด้วยความปลาบปลื้มว่าความสัมพันธ์ระหว่างประชาชนจีนและประชาชนไทย

⁹² Ibid., p. 141.

⁹³ (3) สร.0201.20.1.1/16 หนังสือพิมพ์แห่งเมืองซานฟรานซิสโก วันที่ 24 เมษายน 2498.

⁹⁴ (3) สร.0201.20.1.1/16 หนังสือพิมพ์เดอะเมอร์เซอร์ แอนด์ เคลี นิวส์ วันที่ 26 เมษายน 2498.

⁹⁵ เรื่องเดียวกัน.

⁹⁶ (3) สร.0201.20.1.1/16 หนังสือพิมพ์คริสเตียน ไซแอนซ์ มอนิเตอร์ วันที่ 3 พฤษภาคม 2498.

⁹⁷ (3) สร.0201.20.1.1/16 หนังสือพิมพ์จาก คอลลิส เท็คซัส วันที่ 29 เมษายน 2498.

⁹⁸ (3) สร.0201.20.1.1/16 หนังสือพิมพ์ ไชนิสต์ วอร์ลด์ วอชิงตัน วันที่ 4 พฤษภาคม 2498.

ได้เริ่มฟื้นฟูขึ้นใหม่นับแต่มีการประชุม ณ นครบันดงแล้ว และเรายินดีติดต่อกับผู้นำไทยเพื่อขจัดความห่างเหินที่เกิดขึ้นทั้งหมด”⁹⁹ แต่ข้อเสนอของนายกรัฐมนตรีจีนกลับถูกปฏิเสธจากจอมพล ป. เนื่องจาก “โจว เอิน ไหล เป็นคอมมิวนิสต์ เป็นมิตรกับผมไม่ได้”¹⁰⁰ ในเดือนกันยายนปีเดียวกัน นายกรัฐมนตรียังคงปฏิเสธคำเชิญของจีนอีกเช่นเดิมโดยให้เหตุผลว่าตราบไคที่จีนยังไม่ได้เข้าเป็นสมาชิกขององค์การสหประชาชาติก็จะไม่ยอมเดินทางไปเยือนจีนเป็นอันขาด ยิ่งไปกว่านั้นจะไม่อนุญาตให้ผู้หนึ่งผู้ใดไปจีนด้วย ไม่ว่าจะเป็นพ่อค้าหรือประชาชน แต่ถ้าปรากฏว่ามีผู้เล็ดลอดไปก็จะต้องถูกสอบสวนเช่นเดียวกับกรณีของนายเทพ โชติสุขิต และคณะ¹⁰¹

นอกจากนี้รัฐบาลไทยยังคงพยายามแสดงท่าทียึดมั่นอยู่กับสหรัฐอเมริกาอยู่เสมอ แม้ว่านโยบายของตนต่อสาธารณรัฐประชาชนจีนจะเปลี่ยนแปลงไปแล้ว ในแต่ละก้าวสำคัญของการเปลี่ยนแปลงนโยบายรัฐบาลพยายามปฏิเสธว่าจะไม่นำไปสู่การรับรองจีนในท้ายที่สุด หรือการเปลี่ยนแปลงเหล่านั้นมิได้มีความสำคัญมากเท่าใดนักอยู่บ่อยครั้ง อาทิเช่น เมื่อคณะรัฐมนตรีมีมติให้เลิกควบคุมการค้าสิ่งของที่มีโชยุทรปัจจัย เช่น ข้าว และไม้ให้กับจีน เอกอัครราชทูตไทยประจำสหรัฐอเมริกาได้รับนำเรื่องนี้แจ้งให้แก่นายกรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงการต่างประเทศอเมริกันทราบทันที พร้อมทั้งยังอธิบายด้วยว่า ไม่ควรตีความมตินี้ว่าเป็นการเปลี่ยนแปลงนโยบายของประเทศไทยต่อสาธารณรัฐประชาชนจีนหรือลัทธิคอมมิวนิสต์ นอกจากนี้ยังได้อ้างถึงกรณีที่คนไทยที่ไปเยือนปักกิ่งซึ่งกำลังถูกฟ้องร้องดำเนินคดีอยู่ในศาลอาญาน่าจะเป็นการแสดงให้เห็นอย่างชัดเจนถึงท่าทีของรัฐบาลไทยว่ายังคงไม่เปลี่ยนนโยบายแต่อย่างใด เอกอัครราชทูตยังกล่าวอ้างอีกว่าประเทศเพื่อนบ้านของไทยทั้งหมดกำลังทำการค้าอยู่กับจีน เพราะฉะนั้นอย่างไรเสียสินค้าไทยก็จะต้องมีทางผ่านเข้าไปยังประเทศจีนอย่างรวดเร็วเช่นเดียวกับที่สินค้าจีนเข้ามายังไทย¹⁰² ที่สำคัญยิ่งไปกว่านั้นคือนายกรัฐมนตรียังพยายามหลีกเลี่ยงมิให้การเปลี่ยนแปลงนโยบายในทางการค้าต่อสาธารณรัฐประชาชนจีนสร้างความไม่พอใจให้กับจีนคณะชาติด้วย ดังจะเห็นได้จากการสั่งการให้ชะลอการประกาศตอนการควบคุมสินค้าที่มีโชยุทรปัจจัยที่จะส่งไปขายยังสาธารณรัฐประชาชนจีน

⁹⁹ สยามนิกร (4 กุมภาพันธ์ 2499).

¹⁰⁰ เรื่องเดียวกัน.

¹⁰¹ ข่าวไทย (15 กันยายน 2499).

¹⁰² (3) สร.0201.45/42 สำเนาโทรเลขเลขที่ 73/2499 จากสถานเอกอัครราชทูตไทย ณ กรุงวอชิงตัน กราบทูลรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ ลงวันที่ 21 มิถุนายน 2499.

ไว้เพื่อประกาศภายหลังจากคณะทูตสันถวไมตรีจากจีนคณะชาติซึ่งมาเยือนไทยได้กลับไปแล้ว¹⁰³ นอกจากนี้จอมพล ป. พิบูลสงครามยังเป็นผู้ชี้แจงกับสื่อมวลชนด้วยตนเองว่าการค้าที่รัฐบาลได้เปิดให้มีการติดต่อกับทุกประเทศขึ้นนั้นเพื่อให้เป็นไปตามระบบการค้าของโลก ไม่ใช่จำเพาะเจาะจงจะให้การการค้ากับสาธารณรัฐประชาชนจีนเท่านั้น และยังได้กล่าวลดทอนความสำคัญของการค้ากับจีนคอมมิวนิสต์ว่าอาจเกิดความขลุกขลักขึ้นได้ เพราะไทยกับจีนมิได้มีความสัมพันธ์ทางการทูตต่อกัน ถ้าไม่มีการชดใช้หนี้สินกับรัฐบาลก็จะดำเนินการช่วยเหลือพ่อค้าไม่ได้ ผิดกับประเทศที่ไทยมีความสัมพันธ์ทางการทูตด้วยอยู่แล้ว¹⁰⁴

นโยบายต่างประเทศของรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงครามที่ปรับเปลี่ยนอยู่เป็นระยะจึงเห็นได้จากการพยายามรักษาความเป็นพันธมิตรระหว่างตนกับสหรัฐอเมริกาในขณะที่ได้เริ่มปรับความสัมพันธ์กับสาธารณรัฐประชาชนจีนแล้วตั้งแต่ ค.ศ. 1953 เช่นกัน รัฐบาลมิได้ละทิ้งความสัมพันธ์กับสหรัฐอเมริกาไปเสียทีเดียว ดังจะเห็นได้จากการลงนามในสนธิสัญญามนิลาเพื่อก่อตั้งองค์การซีโต้ร่วมกับประเทศอื่น ๆ อีก 7 ประเทศในเดือนกันยายน ค.ศ. 1954 เพื่อแสดงให้เห็นถึงการคงนโยบายต่อต้านคอมมิวนิสต์และการเป็นพันธมิตรที่แนบแน่นกับสหรัฐอเมริกา นอกจากนี้รัฐบาลยังพยายามยืนยันถึงการผูกมัดตนเองกับค่ายโลกเสรี โดยเฉพาะอย่างยิ่งกับสหรัฐอเมริกาและปฏิเสธความสัมพันธ์กับสาธารณรัฐประชาชนจีนอยู่เสมอทั้งโดยผ่านการเยือนสหรัฐอเมริกาและกล่าวโจมตีสาธารณรัฐประชาชนจีน เป็นต้น

ดังนั้นจะเห็นได้ว่า จากการดำเนินนโยบายที่เป็นปฏิปักษ์กับสาธารณรัฐประชาชนจีน รัฐบาลได้เริ่มปรับเปลี่ยนท่าทีของตนโดยเริ่มต้นจากการประเมินนโยบายต่อสาธารณรัฐประชาชนจีนและทบทวนการดำเนินนโยบายตามสหรัฐอเมริกาอย่างใกล้ชิดเป็นครั้งแรกใน ค.ศ. 1953 ในค.ศ. 1955 รัฐบาลได้แสดงให้เห็นท่าทีที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างชัดเจนเมื่อได้ส่งผู้แทนไปร่วมการประชุมเอเชีย-แอฟริกาที่บันดุง ประเทศอินโดนีเซีย ในเดือนเมษายน หลังจากนั้นรัฐบาลยังปรับเปลี่ยนนโยบายต่อจีนในอีกหลายประเด็น อาทิ การเปลี่ยนแปลงท่าทีต่อประเด็นการรับรองรัฐบาลคอมมิวนิสต์ในฐานะที่เป็นรัฐบาลที่ถูกต้องตามกฎหมาย การเปลี่ยนแปลงวิธีปฏิบัติต่อชาวจีนโพ้นทะเลภายในประเทศ การส่งคณะทูตไปเยือนจีนและการลงนามในแถลงการณ์ร่วมระหว่างสองประเทศ และการผ่อนคลายนโยบายข้อห้ามเรื่องการค้าระหว่างกัน ยิ่งไปกว่านั้นกระบวนการฟื้นฟูประชาธิปไตยที่

¹⁰³ (3) สร.0201.45/42 ลับ-คว้นมาก ที่ สร.18809/2499 พลตรีกรมหมื่นนราธิปพงศ์ประพันธ์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ กราบเรียนนายกรัฐมนตรี 21 มิถุนายน 2499.

¹⁰⁴ ข่าวไทย (23 มิถุนายน 2499).

เริ่มตั้งแต่ ค.ศ. 1955 เองก็มีส่วนช่วยให้การวิพากษ์วิจารณ์นโยบายต่างประเทศเป็นไปอย่างกว้างขวาง และยังถูกนำมาอ้างถึงเพื่อเป็นความชอบธรรมในการที่รัฐบาลจะผ่อนคลايข้อบังคับในเรื่องที่เกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับจีนอีกด้วย ท่าทีที่เปลี่ยนแปลงของรัฐบาลจึงสร้างความไม่พอใจให้กับพันธมิตรอย่างสหรัฐอเมริกาและจีนคณะชาติอยู่ไม่น้อย อย่างไรก็ตามรัฐบาลยังคงพยายามรักษาความสัมพันธ์กับประเทศพันธมิตรของตนด้วยในเวลาเดียวกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งกับสหรัฐอเมริกา ดังจะเห็นได้จากการเข้าร่วมลงนามในสนธิสัญญาไมลาเพื่อก่อตั้งองค์การสนธิสัญญาป้องกันร่วมกันแห่งประเทศเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (SEATO) การยืนยันถึงความยึดมั่นในความสัมพันธ์กับสหรัฐอเมริกา และการปฏิเสธข่าวความสัมพันธ์กับสาธารณรัฐประชาชนจีนอยู่เนื่อง ๆ แม้ว่าจะไม่แข็งขันเหมือนที่ผ่านมาก็ตาม สาเหตุของการปรับเปลี่ยนนโยบายของรัฐบาลต่อสาธารณรัฐประชาชนจีนนับตั้งแต่การทบทวนนโยบายต่างประเทศใน ค.ศ. 1953 จนถึงการเปลี่ยนแปลงท่าทีของจีนในระหว่าง ค.ศ. 1955-1957 จึงเป็นประเด็นที่น่าสนใจศึกษาเป็นอย่างยิ่ง แม้ว่าในขณะเดียวกันนั้นไทยยังคงพยายามรักษาความสัมพันธ์กับสหรัฐอเมริกาอยู่ก็ตาม